

Pannon Egyetem
Országos Tudományos Diákköri
Konferencia
2013

**A NATO és Oroszország kapcsolatának
alakulása az ezredfordulótól napjainkig**
JRK-315

Tartalomjegyzék

1. BEVEZETÉS.....	3
2. VÁLASZÚTON A NATO	5
2.1. A NATO-OROSZORSZÁG PARTNERSÉG KEZDETE	6
2.2. A PARTNERSÉG KISZÉLESÍTÉSE	9
3. AZ OROSZ KÜLPOLITIKA IRÁNYVÁLTÁSA	13
3.1. A 2008-AS KÜLPOLITIKAI KONCEPCIÓ.....	18
3.2. A 2009-ES NEMZETBIZTONSÁGI STRATÉGIA.....	23
3.3. A 2010-ES KATONAI DOKTRÍNA	25
4. AZ ÚJ KÜLPOLITIKAI KONCEPCIÓ GYAKORLATI MEGVALÓSULÁSA.....	27
4.1. A GRÚZ-OROSZ HÁBORÚ	27
4.2. A VILÁGGAZDASÁGI VÁLSÁG ÉS MÁIG HATÓ KÖVETKEZMÉNYEI	32
4.3. AZ ENYHÜLÉS KEZDETE	35
5. EGYÜTTMŰKÖDÉS A GYAKORLATBAN	38
6. ÖSSZEGZÉS.....	41
7. IRODALOMJEGYZÉK	44

„Oroszország egy rejtvénybe csomagolt találós kérdés egy titok belsejébe rejtve.”

(Churchill)

1. Bevezetés

A 20. század vége és a 21. század eleje számos fordulatot eredményezett a nemzetközi politikai rendszerben, amelyek következtében a hidegháborús szembenállás megszűnt, a Szovjetunió felbomlott és többé nem gyakorolhatott befolyást volt szövetségesei bel- és külpolitikai életére. Éppen ezért Oroszország egyik fő célja az 1990-es évektől az, hogy megtalálja a közös érdekeket a megváltozott nemzetközi életben.

A Szovjetunió a Varsói Szerződés felbomlása után elveszítette volt szövetségeseit, területén új nemzetállamok születtek, ugyanakkor sok orosz nemzetiségű polgár került 1991-et követően az utódállamokhoz.

Putyin véleménye szerint a Szovjetunió szétesése Oroszország számára geopolitikai katasztrófaként értelmezhető. Így már a 20. század végén, de különösen a 21. század első éveiben rákényszerült arra, hogy az euro-atlanti együttműködés útjára lépjen. Azonban Oroszország esetében hangsúlyozni kell, amit már Bismarck óta tudunk, hogy *„sohasem olyan erős, mint amilyennek látszik; és soha sem olyan gyenge, mint amilyennek látszik”*,¹ éppen ezért a NATO-hoz fűződő kapcsolatát is hullámvölgyek tarkítják.

Dolgozatom témájául a NATO és Oroszország kapcsolatának bemutatását választottam. Egyrészt, mert aktuális témáról van szó, hiszen napi rendszerességgel olvashatunk a két fél viszonyának alakulásáról a sajtóban; másrészt pedig a téma iránti személyes kötődésem is motivált.

Miután Oroszország elveszítette a bipoláris világrendszerben betöltött funkcióit és befolyását, egyre fontosabbá vált számára és a NATO számára is az euro-atlanti biztonság megteremtése. A NATO és Oroszország közeledése az európai kontinens biztonságának garantálása érdekében nélkülözhetetlennek bizonyult.

Az előrelépés az együttműködésben azonban rendkívül lassan történt/történik és minden „kis” siker mögött a felek komoly erőfeszítései és „áldozatai” állnak. Oroszország a mai napig bizalmatlanságot táplál a volt ellenfél irányában.

¹ Oroszországban hinni kell?
<http://www.gondola.hu/cikkek/54480>
Letöltés: 2011. október 24.

Dolgozatomban arra teszek kísérletet, hogy bemutassam a két – konkuráló és kooperáló – hatalmi centrum kapcsolatában az elmúlt másfél évtizedben bekövetkezett változásokat. Arra keresem a választ, helytálló-e az elemzők által „történelmi jellegűnek” nevezett változás a két fél kapcsolatában, különös tekintettel a Medvegyev és Putyin között meglévő koncepcionális különbségekre a külpolitikai kapcsolatépítés és prioritás kérdésében.

Vajon képes lesz-e Oroszország és a NATO arra, hogy az 1990-es évtizedben lezajlott rendszerváltások után, az egykori ellenségeskedést félretéve a 21. század új típusú kihívásaira (elsősorban a terrorizmus elleni harc, a kalózkodás elleni küzdelem és a kábítószer-kereskedelem) szövetségesként reagáljanak és megtegyék a szükséges lépéseket a megelőzés érdekében? Vajon Oroszország őszinte hajlandóságot mutat az együttműködésre? Beleegyeznek-e valaha is abba, hogy Ukrajna és Grúzia megkapja a NATO tagságot, s ennek bekövetkezését ne fenyegetettségként élje meg? Sikerül-e előrelépést elérnie az Obama-adminisztrációnak olyan kényes kérdések területén, mint például egy közös rakétavédelmi-rendszer kiépítése, amely a Bush-kormányzat idején heves tiltakozást eredményezett Oroszország részéről?

A témát rendkívül aktuálissá teszi, hogy 2012 tavaszán elnökválasztásra kerül sor Oroszországban, ami nagy valószínűséggel személycserét eredményez a hatalom csúcsán.

Ezen kérdésekre keresve a választ vizsgálom a választott témát, melynek során elemzem a rendelkezésre álló szakirodalmat, publicisztikát (magyar, angol, orosz nyelven) és ezek együttes elemzésével alakítom ki végső álláspontomat.

2. Válaszúton a NATO

A szovjet rendszer összeomlása felvetette a NATO sorsának további alakulását is. A kutatókat a hidegháború alatt is rendkívüli mértékben foglalkoztatta a kérdés, hogy mi történik akkor, ha a Szovjetunió meggyengül és elengedi kelet-közép-európai szövetségesei kezét. 1990 táján nagyon is valósá váltak az olyan kérdések, hogy mi lesz az Észak-atlanti Szövetség sorsa és szerepe egy olyan Európában, ahol megszűnt a megosztottság és a két fél hidegháborús szembenállása?

1990. október 3-án az NSZK és az NDK újraegyesült a NATO tagjaként. A Bush kormányzat elvitathatatlan diplomáciai sikere, hogy a Szovjetunió beleegyezett az egyesülésbe és Németország NATO tagságába.. Az amerikaiak legfőbb érve az volt, hogy jobb egy egységes Németország a szervezeten belül, mint kívül, mivel csak így tudják szavatolni, hogy nem válik ismét militarista országgá.

1991-ben megszűnt a Varsói Szerződés. Ezt követően Moszkva megkísérelte rávenni egykori szövetségeseit olyan kétoldalú egyezmények aláírására, amelyek megtiltanák, hogy egy harmadik országgal katonai vagy hírszerzési megállapodást kössenek, csatlakozzanak az Európai Közösséghez (ma: Európai Unió) vagy az Észak-atlanti Szövetséghez. A volt tagországok azonban, Románia kivételével, visszautasították Oroszország kérését.²

A NATO a 2001 szeptember 11-ei az Amerikai Egyesült Államok ellen elkövetett terrorcselekmények következtében alkalmazta először fennállása során az 5. cikkelyt: *„A Felek megegyeznek abban, hogy az egyikük vagy többjük ellen, Európában vagy Észak-Amerikában intézett fegyveres támadást valamennyiük ellen irányuló támadásnak tekintenek; és ennél fogva megegyeznek abban, hogy ha ilyen támadás bekövetkezik, mindegyikük az Egyesült Nemzetek Alapokmányának 51. cikke által elismert egyéni vagy kollektív védelem jogát gyakorolva, támogatni fogja az ekként megtámadott Felet vagy Feleket azzal, hogy egyénileg és a többi Felekkel egyetértésben, azonnal megteszi azokat az intézkedéseket, ideértve a fegyveres erő alkalmazását is, amelyeket a békének és biztonságnak az észak-atlanti térségben való helyreállítása és fenntartása érdekében*

² Ronald D. Asmus: *A NATO kapunyitása. Az új korszak és a szervezet átalakítása*. Budapest: Zrínyi Kiadó, 2003, 31-41. o.

*szükségesnek tart.*³ Az, hogy a NATO rákényszerült az 5. cikkely alkalmazására jól mutatja, hogy a szervezet milyen jelentős változásokon ment keresztül a Szovjetunió felbomlása és ezzel együtt a kommunista rezsim bukását követő években.

Az Észak-atlanti Szövetséget 1949-ben azért hozták létre, hogy a Szovjetuniót megakadályozzák, hogy esetlegesen megtámadja Nyugat-Európát. Az Egyesült Államok a szövetség létrehozásával kívánta demonstrálni, hogy megvédi egykori szövetségeseit. Az 1990-es évek gyökeres változásokat idéztek elő a szervezet működésében. A keleti katonai tömb felbomlása után új problémák jelentkeztek, melyekre más módon kellett reagálnia. Túl azon, hogy az 1990-es évek végén a szervezet új kelet-európai országokkal (Cseh Köztársaság, Magyarország és Lengyelország) bővült, korábbi ellenfelével a volt Szovjetunióval is együttműködés kialakítására kényszerült. 1999-ben a NATO ötvenedik „születésnapján” a NATO tagországok állam- és kormányfői a Washingtonban megrendezésre került csúcstalálkozón leszögezték, hogy a szervezetnek legalább olyan sikeresen kell reagálnia a 21. század kihívásaira, mint amilyen sikeresen kezelte azokat a hidegháború évtizedei alatt. Napjainkban a kihívást a terrorizmus elleni harc jelenti elsősorban az európai és észak-amerikai demokráciák számára. A terrorizmus elleni küzdelem nemzetközi szintű összefogást igényel és úgy tűnik, hogy Moszkva ebben igenis partnere a NATO-nak. Az 1997-ben tető alá hozott NATO-Oroszország alapokmány aláírásához azonban göröngyös út vezetett és a NATO-nak számos kompromisszumot kellett kötnie Oroszországgal annak érdekében, hogy létrejöjjön a szövetség. Dean Acheson véleménye szerint *„a valóban sikeres nemzetközi szervezetek azok, amelyek felismerik és kifejezésre juttatják a felszín alatt lappangó realitásokat.”*⁴

2.1. A NATO-Oroszország partnerség kezdete

Oroszország közeledése a NATO-hoz az 1990-es években kezdődött. 1991-ben csatlakozott az Észak-atlanti Együttműködési Tanácshoz (North Atlantic Cooperation Council – 1991. december), az Euro-atlanti Partnerségi Tanácshoz. A szervezet létrejötte után hamarosan megalakult a PfP – Partnership for Peace (Partnerség a Békéért), amely azt a célt szolgálta, hogy az intézmény keretei között a NATO-

³ Az Észak-atlanti Szerződés: 5. Cikk. In: Valki László (szerk.): A NATO – történet – szervezet – stratégia – bővítés. Corvina Kiadó, 1999., 183. o.

⁴ Ronald D. Asmus: *Id. mű*, 7-10. o.

országok a volt Szovjetunióval (Oroszországgal) és Kelet-Közép-Európa államaival együttműködést alakíthassanak ki. A program fontosságát az is mutatta, hogy a tagok részt vehettek a NATO hadgyakorlatokon, továbbá együttműködtek a kiképzés, a védelem, az oktatás és a polgári-katonai kapcsolatok területén. A NATO már a békepartnerség életre hívásának a pillanatában potenciális stratégiát látott a szervezetben, mely képes lehet egy esetleges Kelet-vagy Közép-Európában kibontakozó válság megelőzésére illetve leküzdésére, valamint arra, hogy pusztán léteével stabilitást generáljon a térség országaiban.⁵ Oroszország 1994-ben csatlakozik a Partnerség a Békéért programhoz.⁶

Az 1990-es években Oroszország kapcsolatát a NATO-val alapvetően három esemény alakította. Az egyik Bosznia-Hercegovina kérdése volt, amikor sor került a NATO és Amerikai Egyesült Államok katonai erejének alkalmazására, s amely konfliktus az 1995-ös Dayton-i Békemegállapodással zárult.⁷ Ezt követően a Balkánon békefenntartókat állomásoztattak, melyek munkájában Oroszország is részt vállalt, mégpedig a NATO égisze alatt. A kapcsolatokat befolyásoló második legfontosabb tényező az volt, amikor a Cseh Köztársaság, Lengyelország és Magyarország 1999-ben a NATO teljes jogú tagjává vált. Moszkvát ez rendkívül negatívan érintette. A harmadik tényező pedig az 1999-es koszovói válság volt,⁸ melynek során Oroszország tiltakozásának így adva hangot felfüggesztette részvételét az Állandó Közös Tanácsban, melyet a Koszovó elleni NATO légitámadás váltott ki. Később azonban orosz katonák is szolgálatot teljesítettek a koszovói NATO békemisszióban.⁹

⁵ Valki László (szerk.): *A NATO – történet – szervezet – stratégia – bővítés*. Corvina Kiadó, 1999., 108-117. o.

⁶ Magyar Köztársaság Külügyminisztériuma: *A NATO és Oroszország kapcsolata – Stratégiai partnerség*
http://www.mfa.gov.hu/kum/hu/bal/Kulpolitikank/Biztonsagpolitika/NATO_tevekenysegek/nato_orosz_strat.htm
Letöltés: 2011. október 14..

⁷ A daytoni békeszerződés egy bennfentes szemszögéből
http://mult-kor.hu/20110513_a_daytoni_bekeszerzodes_egy_bennfentes_szemszogebo1
Letöltés: 2011. október 24.

⁸ Dimitrij Trenyin: *A NATO és Oroszország: kijózanító gondolatok és gyakorlati javaslatok*
<http://www.nato.int/docu/review/2007/issue2/hungarian/art1.html>
Letöltés: 2011. október 16.

⁹ Magyar Köztársaság Külügyminisztériuma: *A NATO és Oroszország kapcsolata – Stratégiai partnerség*
http://www.mfa.gov.hu/kum/hu/bal/Kulpolitikank/Biztonsagpolitika/NATO_tevekenysegek/nato_orosz_strat.htm
Letöltés: 2011. október 15.

Mindezek ellenére Oroszország részt vett a SFOR műveleteiben Bosznia-Hercegovinában, amelyek célja a stabilizáció megteremtése volt, valamint 1999-ben csatlakozhatott a Koszovói Erőkhöz (KFOR) is.¹⁰

Még 1997-ben került sor a NATO-Oroszország Alapító Okirat aláírására, amellyel a felek megtették az első lépéseket annak érdekében, hogy egy stratégiai partnerség alakuljon ki közöttük. Az Észak-atlanti Szerződés Szervezete és Oroszország bizonyos kérdésekben eltérő álláspontot képvisel, mindezek ellenére azonban lehetőség és szükség is van bizonyos területeken a kapcsolatok és az együttműködés elmélyítésére.¹¹

1998. február 12-én megnyitották az Európai Biztonsági Kérdések NATO Dokumentációs Központját a Tudományos Információk a Társadalomtudományokért nevet viselő moszkvai intézetben. Ebben a központban elérhetővé váltak a különböző NATO-val kapcsolatos hivatalos dokumentumok, valamint olyan szakirodalmak, melyek elsősorban Európa védelmi stratégiáival és biztonságával foglalkoztak. Az intézmény létrehozásával Oroszországnak az is volt a célja, hogy felkeltse az orosz közvélemény érdeklődését és tájékoztassa az embereket az egyre szorosabbá váló NATO-Oroszország kapcsolatáról.¹²

2000-ben új ember került Oroszország elnöki székébe, Vlagyimir Putyin személyében, aki megválasztása után nem sokkal kijelentette, hogy a NATO-orosz kapcsolatokat a pragmatizmus jegyében fogja újjászervezni. Moszkvában 2001-ben átadásra került a NATO Információs Irodája, 2002-ben pedig megnyílt a NATO Katonai Összekötő Hivatala.¹³

A felek Putyin hatalomra kerülése óta a legfontosabb témákban és a leginkább együttműködést igénylő területeken közös hadgyakorlatokat tartanak. Ily módon csatlakozott Oroszország a NATO Active Endeavour fedőnevet viselő programjához,

¹⁰ Dimitrij Trenyin: *Id. mű*

¹¹ Magyar Köztársaság Külügyminisztériuma: *A NATO és Oroszország kapcsolata – Stratégiai partnerség*
http://www.mfa.gov.hu/kum/hu/bal/Kulpolitikank/Biztonsagpolitika/NATO_tevekenysegek/nato_orosz_strat.htm
Letöltés: 2011. október 15.

¹² No. 5. (98/02/27) 2. NATO információs központ nyílt Moszkvában
<http://www.parlament.hu/nato/98news5.htm>
Letöltés: 2011. október 15.

¹³ Magyar Köztársaság Külügyminisztériuma: *A NATO és Oroszország kapcsolata – Stratégiai partnerség*
http://www.mfa.gov.hu/kum/hu/bal/Kulpolitikank/Biztonsagpolitika/NATO_tevekenysegek/nato_orosz_strat.htm
Letöltés: 2011. október 15.

amely a terrorizmus visszaszorítására irányul a Földközi-tengeren, továbbá aláírta a Partnerség a Békéért Haderők Jogállásról szóló Megállapodás – SOFA: Status of Forces Agreement –, sőt Francia- és Németország is engedélyt kapott, hogy Oroszország területén keresztül érje el Afganisztánt.¹⁴

A 2001. szeptember 11-ei Amerika ellen elkövetett terrortámadás után Putyin orosz elnök azonnal felvette a kapcsolatot Bush amerikai elnökkel, s biztosította arról, hogy támogatja azokat a katonai akciókat, melyek tálib célpontok ellen irányulnak. Megnyitotta légterét is az Amerikai Egyesült Államokból érkező humanitárius segélyeket szállító repülőgépek előtt. Ezzel a gesztussal az orosz vezetés teljesen egyértelművé tette elkötelezettségét a már globális méreteket öltő terrorizmus ellen. Az amerikai vezetés pedig nem firtatta tovább az oroszok cseccsenek ellen elkövetett fegyveres támadásainak jogosságát. Az egymásnak tett kölcsönös gesztusok is alátámasztják, hogy a két fél között egyfajta érdek- és értékközösség formálódott.¹⁵

2.2. A partnerség kiszélesítése

A 2002-ben a római csúcstalálkozón létrehozott NATO-Oroszország Tanács (NRC) nagy mértékű előrelépésnek tekinthető a két fél viszonyában.¹⁶ Az NRC biztosítja a NATO és Oroszország közötti politikai párbeszédet, valamint lehetőséget teremt olyan kérdések megtárgyalására is, amelyben a felek eltérő álláspontokat képviselnek. A biztonságot érintő kérdések megvitatása is a Tanácson ülésein történik. Ide sorolható a terrorizmus, a kábítószer-kereskedelem vagy a kalózkodás elleni küzdelem, valamint a rakétavédelemmel kapcsolatos kérdések. Annak ellenére, hogy a NATO és Oroszország között vannak vitás kérdések, a Tanács szervezete rendkívül jól felépített, ami fontos az együttműködés előmozdítása szempontjából, természetesen abban az esetben, ha a felek részéről ehhez megvan a szükséges politikai akarat.¹⁷

¹⁴ Dimitrij Trenyin: *Id. mű*

¹⁵ Fiziker Róbert – Kocsis András: *Világjelenségek és –problémák a 21. század elején*. In.: Németh István (szerk.): 20. századi egyetemes történet, II. Európán kívüli országok. Osiris Kiadó, Budapest, 2006., 341. o.

¹⁶ *Beérő partnerség*: Szergej Ivanov Moszkva szemszögéből elemzi a NATO-orosz kapcsolatokat fejlődését a NATO-Oroszország Tanács létrehozása óta.

<http://www.nato.int/docu/review/2005/issue4/hungarian/special.html>

Letöltés: 2011. október 24.

¹⁷ Magyar Köztársaság Külügyminisztériuma: *A NATO és Oroszország kapcsolata – Stratégiai partnerség*

A NATO-Oroszország Tanács politikai jelentősége Oroszország számára 2004. szeptemberében vált nyilvánvalóvá a beszláni iskolában történt tragédia után, amelyben 344 civil veszítette életét. A NATO-Oroszország Tanács elsőként ítélte el a történeteket és kijelentette szándékát a terrorizmus elleni erőfeszítések fokozására.¹⁸ A Tanács felállított egy Munkacsoportot, amely a terrorista cselekményekkel foglalkozik, működése eredményesnek tekinthető, számos dokumentumot sikerült közösen elfogadniuk. Így például az al-Kaida által képviselt terrorcselekmények vagy a Balkánon szolgálatot teljesítő békefenntartók biztonságát veszélyeztető terrorista akciók elleni közös fellépés. A két fél elkötelezettsége a terrorizmus elleni küzdelemben azonban nem maradt meg a hangzatos ígéretek és az elmélet szintjén, hanem kipróbálásra került gyakorlati alkalmazhatósága is az Avaria 2004 keretében. Nemcsak a terrorizmus elleni küzdelem terén történt előrelépés a felek között, hanem a polgári veszélyhelyzetek elhárítása esetében is, például mi a teendő természeti katasztrófák, ember által előidézett katasztrófák vagy nukleáris fegyverrel előidézett katasztrófák esetén.

A 2004. júniusában Isztambulban megtartott NATO-Oroszország csúcstalálkozó mérföldkövet jelentett a felek terrorizmus elleni küzdelmében, ugyanis elfogadásra került a NATO-Oroszország Terrorizmus ellenes Cselekvési Terv, ami konkrét stratégiát tartalmazott a terrorizmus terjedésének megakadályozására, a terroristák elleni harcra illetve egy esetleges terrorista akció következményeinek kezelésére. A Cselekvési Terv másik lényeges eleme a kábítószer-kereskedelem visszaszorítása, elsősorban Afganisztánban. A sikeresség érdekében a felek megegyeztek abban, hogy mindennemű információt, beleértve a titkosakat is kicserélik egymással. A NATO és Oroszország kapcsolata a terrorizmus elleni küzdelem területén jelentős előrelépéseket tud felmutatni a 21. században, amelyek gyakorlati alkalmazását azonban tovább kell és szükséges fejleszteni.¹⁹

http://www.mfa.gov.hu/kum/hu/bal/Kulpolitikank/Biztonsagpolitika/NATO_tevekenysegek/nato_orszo_strat.htm

Letöltés: 2011. október 17.

¹⁸ *A NATO válasza a terrorizmusra.* Dagmar de Mora-Figueroa megvizsgálja, hogyan válaszolt a NATO a terrorista fenyegetésre az Egyesült Államok elleni szeptember 11-i terrortámadások óta.

<http://www.nato.int/docu/review/2005/issue3/hungarian/art1.html>

Letöltés: 2011. október 24.

¹⁹ Andrej Kelin: *NATO-Oroszország együttműködés a terrorizmus ellen*

<http://www.nato.int/docu/review/2005/issue3/hungarian/art2.html>

Letöltés: 2011. október 18.

Az orosz haditengerészet erői 2006-ban csatlakoztak a NATO terrorelhárítással foglalkozó erőéhez is a Földközi-tengeren, s megkezdődött NATO és orosz együttműködés alapján a közép-ázsiai illetve az afgán katonák, tisztek kiképzése a kábítószer-kereskedelem elleni mind sikeresebb fellépés érdekében.²⁰

2007-ben Moszkvában és Szentpéterváron egy kihelyezett rendkívüli ülés keretében ünnepelték meg a felek az intézményesített NATO-Oroszország kapcsolatok fennállásnak tízedik évfordulóját.²¹

A 2008-as dél-ozsét válságot követő évben a NATO-Oroszország kapcsolatokat jelentős enyhülés jellemezte. 2009 tavaszán a strasbourg-kheli találkozón a két fél felújította a párbeszédet, majd ez év nyarán sor került a NATO-Oroszország Tanács külügyminiszteri szintű tanácskozására is Korfu szigetén. A tárgyalások eredményei rámutattak arra, hogy a NATO és Oroszország érdekei bizonyos területeken közösek, mint például a kábítószer-kereskedelem visszaszorítása, a nemzetközi terrorizmus elleni harc, a kalózkodás elleni küzdelem vagy a válságkezelés, s a fegyverellenőrzés területén ugyancsak mindkét fél kifejezte közeledési szándékát. A NATO főtitkára Anders Fogh Rasmussen a legfontosabb feladatának tekintette a két fél közeledését, mivel véleménye szerint a *„NATO-Oroszország együttműködés nem választás kérdése, hanem szükségszerűség”*.²² Rasmussen 2009. decemberében Moszkvában tett látogatása alkalmával kijelentette, hogy a NATO nem hajlandó kompromisszumot kötni Oroszországgal Ukrajna és Grúzia taggá válásával kapcsolatban, azonban csatlakozásuk lekerült a szervezet napirendjéről, mivel azt Oroszország érdekszférája megsértésének tartaná. Oroszország a NATO fontos partnere az Afganisztán ellen folytatott háborúban, ugyanis biztosítja a tranzitútvonalakat és ezért Rasmussen mind nagyobb szerepvállalásra kérte Medvegyev orosz elnököt.

²⁰ Paul Fritch: *A NATO-Oroszország partnerség: több, mint ami szabad szemmel látható*
<http://www.nato.int/docu/review/2007/issue2/hungarian/analysis1.html>
Letöltés: 2011. október 17.

²¹ Magyar Köztársaság Külügyminisztériuma: *A NATO és Oroszország kapcsolata – Stratégiai partnerség*
http://www.mfa.gov.hu/kum/hu/bal/Kulpolitikank/Biztonsagpolitika/NATO_tevekenysegek/nato_orosz_strat.htm
Letöltés: 2011. október 17.

²² Csiki Tamás – Tófalvi Fruzsina: *Az Észak-atlanti Szerződés Szervezete 2009-ben – Évértékelés III/I*
<http://www.biztonsagpolitika.hu/?id=16&aid=851&title=az-%C3%83szak-atlanti-szerzodes-szervezete-2009-ben-%C3%83vertekeles-iiii>
Letöltés: 2011. október 24.

Ugyanakkor a két fél viszonyát negatívan érinti egy Európában létrehozandó rakétavédelmi rendszer kiépítése, ugyanis Oroszország ezt fenyegetésként érzékeli, míg a NATO preferálja felállítását, mivel az védené európai szövetségeseit és tagállamait. Obama elődjéhez képest változtatott az elképzelésen és az Irán elleni védelem kérdését helyezte a középpontba, megállapodni azonban még mindig nem sikerült minden vitás kérdésben.²³

Bush elnök elképzelése szerint Lengyelországba elfogó rakéták telepítésére került volna sor, Csehországban pedig radarokat szándékoztak elhelyezni. Az elképzelés szerint azonban arról van szó, hogy a már meglévő európai rakétaelhárító rendszereket és radarállomásokat összekapcsolják és ennek hozzák létre közös vezetési-irányítási központját. Az iráni rakétafenyegetettségre reagálva pedig Törökországba terveznének újabb radarállomást létrehozni, bár erről még nem született megállapodás.²⁴

Rasmussen Moszkvában azzal a javaslattal állt elő, hogy a NATO és Oroszország építsen ki közös rakétavédelmi rendszert, s megállapodtak abban, hogy létrehoznak egy közös rakétavédelmi munkacsoportot.²⁵

Az egyeztetések, tárgyalások újraindulása már önmagában is nagy eredménynek tekinthető a két fél viszonyában, azonban továbbra is vannak olyan kérdések, amelyekben a közeljövőben biztos nem sikerül kompromisszumos megoldást találni – elsősorban Grúzia és Ukrajna NATO tagság az a terület.²⁶

²³ Csiki Tamás, Tófalvi Fruzsina: *Az Észak-atlanti Szerződés Szervezete 2009-ben – Évértékelés III/I.*
http://www.biztonsagpolitika.hu/?id=16&aid=851&title=Az_%C3%89szak-atlanti_Szerz%C5%91d%C3%A9s_Szervezete_2009-ben_-_%C3%89v%C3%A9rt%C3%A9kel%C3%A9s_III/I.
Letöltés: 2011. október 17.

²⁴ Csiki Tamás, Pocsarovszky Ráchel: *A NATO lisszaboni csúcstalálkozójának eredményei*
http://www.biztonsagpolitika.hu/?id=16&aid=958&title=A_NATO_lisszaboni_cs%C3%BAcstal%C3%A1koz%C3%B3j%C3%A1nak_eredm%C3%A9nyei
Letöltés: 2011. október 17.

²⁵ Russia, NATO form working group on missile defence - Rogozin
<http://en.rian.ru/russia/20091205/157103832.html>
Letöltés: 2011. október 24.

²⁶ Csiki tamás, Tófalvi Fruzsina: *uott.*

3. Az orosz külpolitika irányváltása

Mivel dolgozatomban főként az ezredfordulótól napjainkig tartó időszakra koncentrálok, fontosnak tartom bemutatni, hogy mi vezetett a 2008-ban bekövetkezett külpolitikai fordulat meghirdetéséhez és 2008-at megelőzően mi jellemezte az orosz külpolitikát.

Miért volt szükség szemléletváltásra az orosz külpolitikában? Egyrészt, mert Oroszország újra megerősödött mind gazdasági, mind politikai téren. Nem elhanyagolható tényező katonai ereje sem, s mindezek következtében újra helyet követel magának a „nap alatt”, ennek érdekében a politikai élet irányítói részéről új stratégia kidolgozása vált szükségessé. Az új Külpolitikai Koncepció nem titkolt célja a „birodalomépítés” békés eszközökkel, hiszen ez alapvető fontosságú az Orosz Föderáció számára, ha ismét szuperhatalom szeretne lenni. És igen, Oroszország a szuperhatalmi státusz elérésére törekszik.²⁷

2008 első felében a nemzetközi figyelem az elnökválasztás miatt irányult Moszkvára, az orosz nép ugyanis március 2-án elnököt választott országa élére. Az elnökválasztást Dmitrij Medvegyev nyerte mintegy 75 millió szavazattal, a voksok 70,28%-val. A megszerzett szavazatok számában csak kis mértékben maradt el elődje 2004-es eredményéhez képest, Putyin a szavazatok 71,31%-át szerezte meg akkor. A legtöbb politikai elemzőt 2007-ben még az a kérdés foglalkoztatta, hogy vajon Putyin hajlandó-e módosítani az alkotmányt annak érdekében, hogy egy harmadik ciklusra is magánál tartsa a hatalmat. 2007. december 10-én végül bejelentette, hogy nem lesz alkotmánymódosítás és „kvázi” utódjaként Dmitrij Medvegyevet jelölte meg, akit szívesen látott volna Oroszország élén.²⁸

Az orosz látszatdemokrácia alakulásáról rengetek tanulmány készült már. Valójában az elemzőknek is komoly problémát okoz feltárni, hogy a színpad mögött Putyin mekkora hatalommal bír egy-egy döntés meghozatalában. Annyi azonban bizonyos, hogy Medvegyev megválasztásával egy „európaibbnak” mondható politikus került az

²⁷ Deák János – Szternák György: *Az orosz geopolitikai gondolkodás megváltozásának tükröződése az új katonai doktrína tervezetében*
<http://www.zmne.hu/dokisk/hadtud/oroszo.pdf>
Letöltés: 2011. október 20.

²⁸ Jim Nichol: *Russia's March 2008 Presidential Election: Outcome and Implications*
CRS Report for Congress. Specialist in Russian and Eurasian Affairs Foreign Affairs, Defense, and Trade Division. 13. March 2008., 1-4. p.
<http://fpc.state.gov/documents/organization/103693.pdf>
Letöltés: 2011. október 17.

orosz elnöki székbe. Putyin és Medvegyev személyiségében jelentős eltérések figyelhetők meg. Medvegyev sokkal lágyabb hangot üt meg politikai beszédeiben, mint elődje. Így például, amikor Putyin a Nyugatot bírálta, hogy az ismét beleüti a „taknyos orrát” Oroszország dolgaiba a választásokkal kapcsolatban, Medvegyev minden bizonnyal elhagyta volna a „taknyos” jelzőt.²⁹

Az elnökváltás a külpolitikában is fordulatot hozott, melynek ékes bizonyítéka a 2008. július 12-én jóváhagyott új külpolitikai koncepció. Az új külpolitikai koncepció „*kemény, amúgy putyinos*” – jellemezte Medvegyev,³⁰ aki leszögezte, hogy a jövőben határozottabb fellépést vár el az Oroszországot érintő ügyekben. Továbbá az újonnan beiktatott elnök kijelentette azt is, hogy követni fogja elődje külpolitikai irányvonalát, ezzel legitimálva, hogy modernizációs doktrínájának elődje a Putyin által képviselt külpolitikai koncepció volt. Medvegyev hangsúlyozta, kész arra, hogy méltó szerepet találjon az újjáéledő Oroszországnak a nemzetközi szinten. Az államfő kijelentette: „*Országunk megerősödött és képes nagyobb felelősséget vállalni regionális és globális szintű problémák megoldásában egyaránt.*”³¹

Putyin hatalomra kerülése után megtett intézkedései azt a látszatot keltették, hogy visszatérően vannak Oroszország nagyhatalmi ambíciói és ennek érdekében Putyin mindent elkövetett. Nem titkolt célja volt, hogy országát a globalizáció világában egy nagyhatalomhoz méltó helyre juttassa, ugyanakkor nem szabad túlbecsülni sem a külpolitikai, sem a kereskedelmi lehetőségeket. Oroszország újjáéledése azonban elképzelhetetlen anélkül, hogy nyitott külpolitikát folytasson, nagy hangsúlyt fektetve nemzeti érdekeinek demonstrálására és reagálva a világban végbemenő változásokra. Ekkor került sor például a még a szovjet rezsimtől örökölt kapcsolatok felújítására Kubával, Észak-Koreával vagy Vietnámmal és az afrikai országokkal; illetve Iránnal, Kínával és Indiával az eddig is meglévő kapcsolatainak erősítésére helyezte a hangsúlyt. Putyin törekedve egyúttal az Európai Unió vezető államaival fennálló kapcsolatainak normalizálására. Továbbá nagy hangsúlyt fektetett a terrorizmus elleni harc meghirdetésére is.³²

²⁹ Sz. Bíró Zoltán – Deák András György: *Oroszországi választások – Putyin után?*
In: Magyar Külügyi Intézet. MKI-Tanulmányok T-2008/13. 2008., 3-8. o.

³⁰ Medvegyev határozottságot kér. 2008. július 17.
<http://www.nol.hu/archivum/archiv-499139>
Letöltés: 2011. október 17.

³¹ Medvegyev határozottságot kér: *uott*.

³² В.И.МУКАТОВ: *О внешней политике президента В.В.Путина*. 2007. július 5.

Zbigniew Brzezinski – Obama amerikai elnök külügyi tanácsadója – egy tanulmányában élesen bírálja a putyini elnöklés nyolc évét, ugyanis szerinte az negatív hatással lesz a későbbiekben az orosz gazdaságra és politikai intézményrendszerre és csak rövid távon hozott eredményeket.³³ Brzezinski Mussolinihez hasonlítja Putyint, azaz a két világháború közötti Olaszország fasiszta rendszerével állítja párhuzamba, utalva arra, hogy Olaszországban a formális hatalom a királyt illette meg, de a hatalom valódi birtokosa Benito Mussolini volt. A geopolitikai elemző szerint ez ma megfigyelhető az Orosz Föderációban is, hiszen Putyin nem távozik a hatalomból, csak pozíciót vált.³⁴

Oroszország a Szovjetunió felbomlását követően komoly öndefiníciós válsággal volt kénytelen szembesülni. Az internacionalizmus eszméjével ugyan szakított, de nem vált klasszikus nemzetállammá a szó európai értelmében. Moszkva a hidegháborút követően új alapokra kívánta helyezni kapcsolatait környezetével, de ezt nem a hidegháború ideológiájához való visszatérése miatt próbálta elérni. Tóth Péter 2008-ban írt elemzésében így ír erről: „Ezen törekvéseit 1992-93 között a romantikus atlantizmus, 2000-ig a geopolitikai realizmus, 2000 és 2003 között a külkapcsolatok „ökonómizálása” jellemezte, majd 2003-tól a folyamatot a geopolitikai realizmus határozta meg, amely alkalmazkodik az új posztbipoláris biztonságpolitika játékszabályaihoz”.³⁵ A Szovjetunió összeomlását követően a Gorbacsov által képviselt új külpolitikai irányt, mely az idealista iskola paradigmáiból építkezett egyre inkább a realista irányzat nézetei váltották fel. Az atlantista külpolitikai koncepció azt jelentette, hogy Oroszország az európai civilizáció szerves részét alkotja, ezért fontos lenne mielőbbi integrációja az európai és nemzetközi közösségbe. Ebben az időben érdemi viták folytak az orosz állam NATO-tagságáról. Ezzel szemben a geopolitikai realizmus irányzat képviselői úgy gondolják, hogy az orosz külpolitikát az országot körülvevő reális geopolitikai tényezőknek alárendelve kell kialakítani. A posztszovjet térséget érdekszférájuk részének tekintik, ezáltal vállalják a Nyugattal való konfrontálódás

<http://www.russtudies.hu/Aindex.php?menu=67&lang=h>

Letöltés: 2011. október 18.

³³ Zbigniew Brzezinski: *Putin's Choice*

The Washington Quarterly, Spring 2008., 95. p.

http://www.twq.com/08spring/docs/08spring_brzezinski.pdf

Letöltés: 2011. október 24.

³⁴ Zbigniew Brzezinski: *uott.*

³⁵ Tóth Péter: *A grúz-orosz háború geopolitikai értelmezése*

ZMNE Stratégiai Védelmi Kutatóintézet Elemzések – 2008/8

http://193.224.76.4/download/svki/Elemzesek/2008/SVKI_Elemzesek_2008_8.pdf

Letöltés: 2011. október 24.

lehetőségét, de ugyanakkor egyensúlyra törekszenek Ázsia és Európa viszonylatában. Kiemelt hangsúlyt fektetnek arra, hogy az orosz állam elszigetelődését elkerüljék és ismét visszajuttassák a nagyhatalmak sorába. Moszkva az Amerikai Egyesült Államok (tágabb értelemben a Nyugat és a NATO) által követett biztonságpolitika gyakorlatot igyekezett akceptálni és alkalmazni a Szovjetunió felbomlását követően.³⁶

Az új orosz hatalmi elit olvasatában a nemzeti eszme egyfajta „dinamikus konzervativizmusként” értelmezhető. Úgy vélik, hogy az orosz nemzet központi eleme az erős állam, saját demokráciamodellel bíró hatalom, akinek a nemzetközi rendszerben küldetése van, mégpedig a „szélsőségek ellensúlyaként” kell fellépnie. A szuverén demokrácia ideológiáját a Kreml főideológusa Vlagyiszlav Szurkov fogalmazta meg 2006-ban. Szurkov szerint az orosz nemzeti eszme kialakításában három tényező megléte a legfontosabb: a katonai potenciál, az erős gazdaság és a szuverén demokrácia.³⁷ A „szuverén demokrácia”, mint terminus technikus használata a Nyugatról érkező kritikák ellenében került megfogalmazásra, amelyek Putyin rendszerét „irányított demokráciaként” jellemezték. Ez a definíció még enyhébb hangvételű kritikát jelent, amikor a kifejezést használók arra utalnak, hogy a politikai folyamatokat és a demokratikus berendezkedést kézi vezérléssel irányítják. Az élesebb hangú kritikák nem fogalmaznak ilyen árnyaltan, hanem nyíltan megbélyegezték Putyin Oroszországát a tekintélyelvű vagy autoriter jelzőkkel.³⁸

Moszkva azonban nem sokat foglalkozik azzal, hogy mit gondol róla a világ. Az a vonat már régen „elment” és egyhamar aligha fog visszajönni.³⁹ Mi sem bizonyítja ezt jobban, mint a 2006-ban Szentpéterváron megrendezésre került G8-as csúcstalálkozón Putyin és Bush akkori amerikai elnök közötti éles szóváltás. Bush azt javasolta, hogy „*Oroszországban is legyen olyan demokrácia, mint Irakban*”, mire Putyin nemes egyszerűséggel csak annyit mondott, „*nem szeretnénk, ha olyan demokráciánk lenne, mint Irakban*”.⁴⁰

Oroszország a jelicini érát követően, amikor is a Nyugat számára kívánatosnak vélt külpolitikát folytatott az orosz állam, autonóm módon kívánja alakítani külpolitikáját,

³⁶ Tóth Péter: *A grúz-orosz háború geopolitikai értelmezése*

In: Európai Tükör. 13. évfolyam 10. szám, 2008. október., 102. o.

³⁷ Póti László: *Új minőség az orosz politikában*

ZMNE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont Elemzések – 2006/4., 1. o.

³⁸ Póti László: *outt.*

³⁹ Sz. Bíró Zoltán – Deák András György: *Oroszországi választások – Putyin után?*

In: Magyar Külügyi Intézet. MKI-Tanulmányok T-2008/13. 2008., 7. o.

⁴⁰ Póti László: *uott.*

ami nem mindig a nemzeti érdekeket veszi alapul. Ez a tendencia különösen Putyin hatalomra kerülése után figyelhető meg, aki minden politikai lépését annak rendeli alá, hogy országát visszavezesse a nagyhatalmak sorába, sőt újra szuperhatalommá tegye. Az orosz vezetés természetesen tagadja, hogy célja a szovjet érdekszféra visszaállítása lenne, de lássuk be, hogy Moszkva ugyan elfogadta, hogy az egykori birodalom területén számos kisebb, önálló állam jött létre, de ezekben az államokban nem kíván lemondani az orosz befolyásról. E cél megvalósítása érdekében nem riad vissza a katonai erő alkalmazásától sem. Természetesen nem feltétlenül kell a szó szoros értelmében katonai akciókra gondolni. Ezt el lehet érni békefenntartók állomásoztatásával is az egyes országokban, akiknek az a feladata, hogy garantálják a térségben a békét és a biztonságot, ám ha ehhez a konfliktus befagyasztására van szükség, akkor az orosz katonai erők jelenlétére igenis szükség van, ami kvázi orosz csapatok állomásoztatását jelenti egy adott állam területén. Ezáltal Oroszország befolyása megnő a térség életében – értékeli az orosz magatartást Gyarmati István.⁴¹

Nem vitatott tény – így Brzezinski – hogy Putyinnek sikerült visszaadnia az oroszoknak nemzeti büszkeségüket, sikerült stabilizálnia az orosz gazdaságot, ámbár abban nagy szerepe volt az energiahordozók árának elszabadulásának is. Minden kétséget kizáróan Putyinnek elsődleges célja Oroszország presztízsének visszaszerzése volt.⁴²

A külpolitikai váltás szükségességében nagy szerepet játszott az orosz gazdaság szerkezetének elmaradottsága. Oroszország a második legnagyobb kőolajtermelő ország a világon, továbbá az Orosz Föderáció „örkődik” a Föld földgázkészletének egynegyede felett. Az orosz állam az elmúlt években annak ellenére tudott növekedést produkálni, hogy a beruházási ráta továbbra is nagyon alacsony maradt. A putyini adminisztráció azonban nyilvánvalóan kudarcot vallott a gazdaság diverzifikálására tett kísérletek terén, ezért egyelőre marad az energiahordozóktól illetve azok árfolyamainak ingadozásától való függés.⁴³ Ámbár ennek megváltoztatására a kezdeti lépések már

⁴¹ Gyarmati István: *A medve újraélesíti körmeit: cirkusz vagy valóság?*

In: Külügyi Szemle. 2009 nyár., 45-46.o.

⁴² Zbigniew Brzezinski: *Putin's Choice*

The Washington Quarterly, Spring 2008., 95-97. p.

http://www.twq.com/08spring/docs/08spring_brzezinski.pdf

Letöltés: 2011. október 13.

⁴³ Weiner Csaba – Ludvig Zsuzsa: *Oroszország – erősödő gazdasági középhatalom vagy hollandkór az olajmezőkön?* In: Novák Tamás – Szemlér Tamás (szerk.): *Európa peremén: új tagok és szomszédok.* MTA Világgazdasági Kutatóintézet, Kelet-Európa Tanulmányok, 2007. I. szám, 160-179. o.

elkezdődtek, hogy sikerül-e megvalósítani az új Külpolitikai Koncepció sikerességén múlik.

A külpolitikai változásokban nyilván szerepet játszott a 2008-as amerikai elnökválasztás is. Joe Biden alelnök – kijelentette – Obama az Amerikai Egyesült Államok jelenlegi elnöke – beiktatása után nem sokkal –, hogy Moszkva és Washington kapcsolatában ideje lenne lenyomni az úgynevezett „reset”, vagyis „újraindítás” gombot.⁴⁴ A két fél kapcsolata még a G. W. Bush által vezetett adminisztráció idején mérgesedett el, melyben nagy szerepet játszott az amerikai elnök által nagymértékben támogatott rakétavédelmi rendszer kiépítése Kelet-Európában (Csehországban és Lengyelországban). Moszkva ezt egyértelműen fenyegetésként fogta fel.⁴⁵

3.1. A 2008-as külpolitikai koncepció

2008. július 12-én Dmitrij Medvegyev orosz elnök aláírta az új külpolitikai koncepciót, melynek főbb célkitűzéseit a NATO orosz nagykövete – Dmitrij Rogozin – ismertette július 28-án.⁴⁶

A modernizációs doktrína nem csupán a külpolitikára korlátozódik, kitér az orosz gazdaságot, társadalmat érintő problémákra is. Az orosz külpolitika alapvető célkitűzéseit a Külpolitikai Koncepció első részében fektetik le. Ez a koncepció komplementer az Oroszország korábbi elnöke – Putyin – által jóváhagyott 2000-es nemzetbiztonság stratégiával. A dokumentumban olyan általános és alapvető jogelvek kerültek megfogalmazásra, mint a jog uralma, Oroszország területi integritásának sérthetetlensége, gazdasági és katonai potenciál erősítése. Mivel Oroszország a 21. század elején ismét egyre fontosabb szerepet játszik a nemzetközi közösség életének alakulásában, ez arra ösztönözte az ország vezetőit, hogy újrafogalmazzák az orosz külpolitikai prioritásokat, ezáltal új alapokra helyezték az orosz külpolitikát.

⁴⁴ Steingart Gabriella: NATO-Oroszország kapcsolatok
<http://www.biztonsagpolitika.hu/index.php?id=16&aid=1034&load=I9Y0pA2sEDM>
Letöltés: 2011. október 24.

⁴⁵ USA: új hangnem az EU és Oroszország felé
<http://www.euractiv.hu/kulpolitika/hirek/usa-uj-hangnem-az-eu-es-oroszorszag-fele-001417>
Letöltés: 2011. október 20.

⁴⁶ Andrew Monaghan: Russia will propose a new foreign policy concept to NATO
<http://www.isn.ethz.ch/isn/Digital-Library/Publications/Detail/?ots591=0c54e3b3-1e9c-be1e-2c24-a6a8c7060233&lng=en&id=122022>
Letöltés: 2011. október 19.

Leszögezik, hogy kiemelkedő fontosságú a katonai, politikai, gazdasági és szellemi potenciál növelése annak érdekében, hogy az ország gazdaságát modernizálni tudják és mind nagyobb hangsúlyt tudjanak fektetni az innováción alapuló gazdaságfejlesztésre, emelni tudják az állampolgárok életszínvonalát. A szomszédos országokkal jó szomszédi kapcsolatok kialakítására törekedjenek, biztosítsák a jog uralmát, valamint az orosz állampolgárok védelmét, mozdítsák elő az orosz kultúra- és nyelv terjesztését az egész világon.⁴⁷

A modernizációs doktrína második része a modern világ és Oroszország külpolitikai kapcsolatait taglalja, melyben az orosz nemzeti érdekek figyelembe vételére helyezi a hangsúlyt a kapcsolatok kialakításakor. Így a külpolitika válik az orosz gazdaság versenyképességének függvényévé a globalizálódott világban. A dokumentum utal a hálózati diplomácia rendszerének fontosságára, melynek megfelelő kiépítése nélkül az ország elveszne a multilaterális kapcsolatok útvesztőjében és képtelen lenne a konfliktusok és egyéb akadályok hatékony leküzdésére. Az új Külpolitikai Koncepció a hálózati diplomácia rendszerét a nemzetközi rendszert eddig meghatározó blokkok alternatívájaként kezeli, melynek fontos szerepet szán a konfliktusok menedzselésében. A dokumentum ennek vonatkozásában olyan fenyegetettségeket nevez meg, mint például a nemzetközi terrorizmus, a drogcsempészet, a tömegpusztító-fegyverek terjedése, migráció, klímaváltozás okozta gondok, demográfiai problémák, a szervezett bűnözés egyre nagyobb térhódítása, vallási konfliktusok és intolerancia vagy a globális szegénység. Kiemeli az ENSZ szerepét, mint egyfajta közvetítőt a civilizációk között zajló párbeszédben, melynek célja a megállapodás elérése a különböző kultúrájú és vallású népek között. Ugyanakkor Oroszország továbbra is törekszik a multilaterális kapcsolatok kiépítésére, mely egyrészt tükrözi a modern világ sokszínűségét, másrészt a világbéke letéteményese is lehet. Utalást tesz a regionális szintű kapcsolatok ápolásának fontosságára is a Független Államok Közössége (FÁK), Latin-Amerika, Afrika, az euro-atlanti térség és a Közel-Kelet vonatkozásában.

Az orosz állam képes elfoglalni az őt megillető helyet a nagyhatalmak sorában, de ehhez elengedhetetlen az orosz államiság erősítése. Moszkva nyílt, pragmatikus és

⁴⁷ Концепция внешней политики Российской Федерации. Утверждена Президентом Российской Федерации Д.А.Медведевым 12 июля 2008 г.. Общие положения
<http://www.mid.ru/ns-osndoc.nsf/0e9272befa34209743256c630042d1aa/d48737161a0bc944c32574870048d8f7?OpenDocument>
Letöltés: 2011. október 19.

kiszámítható politikát folytat, melyet a kölcsönös érdekek figyelembevétele, a tisztelet, a többirányúság és a kiegyensúlyozottság jellemez. Ezt a fordulatot Oroszország geopolitikai helyzete teszi lehetővé, az eurázsiai kontinens legnagyobb hatalma, az ENSZ Biztonsági Tanácsának állandó tagja (vétójog), a világ egyik vezető országa, mindezen tényezőket figyelembe véve az orosz állam elismeri felelősségét a nemzetközi béke és stabilitás fenntartásában mind globális, mind regionális, mind pedig helyi szinteken.⁴⁸

A modernizációs doktrína negyedik része Oroszország prioritásait nevezi meg, melyek a globális problémák megoldásában játszhatnak szerepet. Első prioritásként egy új világrend kiépítését jelölik meg. A Kreml úgy vélekedik, hogy a 21. században a világ vezető hatalmainak kell uralnia a nemzetközi politikát, melynek egységes központi keretét továbbra is az Egyesült Nemzetek Szervezete adná. Továbbra is fontosnak tartja hangsúlyozni az ENSZ Biztonsági Tanácsának szerepét a nemzetközi béke és biztonság garantálásában. Ugyanakkor beemel a koncepcióba egyéb nemzetközi szervezeteket is, melyek az orosz állam számára kiemelkedő fontossággal bírnak. Ilyen például a G8-ak, vagy a „trojka” (Oroszország, India és Kína hármasa), de ide sorolhatjuk a BRIC-et is (Brazília, Oroszország, India és Kína négyese).

Második prioritásként a jog uralmát jelölték meg a nemzetközi kapcsolatokban. Oroszország következetesen támogatja a jog uralmát a nemzetközi kapcsolatokban, elősegítve ezzel a jogfejlődést, a kodifikációt, és az ENSZ által is jóváhagyott szerződések egységes értelmezését és alkalmazását.

A harmadik prioritás a nemzetközi biztonság kérdéseivel foglalkozik. Ennek keretén belül kiemeli a tömegpusztító fegyverek terjedésének megakadályozását, a nukleáris fegyverek számának csökkentését, a fegyverzetellenőrzés és leszerelés szükségességét, valamint olyan katonai egyezmények megkötésének a preferálását, melyek összhangban vannak a biztonság fogalmával. Támogatja egy olyan kollektív reagálási rendszer kiépítését, mely egységes választ képes adni egy esetleges rakétatámadás esetére és fellép az egyoldalú intézkedések ellen, melyek a nemzetközi közösség destabilizációjához vezethetnek. A dokumentum felhívja a figyelmet arra a tényre is, hogy a világ biztonsága már nemcsak és kizárólag Oroszország és az Amerikai Egyesült Államok kezében van, ezért fontosnak tartja bevonni azokat az országokat is a nemzetközi biztonság garantálásáért felelős intézkedések meghozatalába, melyek

⁴⁸ Концепция внешней политики Российской Федерации: uott.

nukleáris nagyhatalomnak számítanak. Fontosnak tartja, hogy a jövőben gátat kell szabni a fegyverkezési versenyeknek, különösen a nukleáris kísérleteken alapulóknak. Hangsúlyozza az ENSZ égisze alatt megvalósuló békefenntartás szükségességét, a nemzetközi terrorizmus terjedése elleni nemzetközi összefogást, melyben szintén fontos szerepet tulajdonít az ENSZ-nek, mint szupranacionális aktornak, nemzetközi összefogást sürget a szervezett bűnözés és a kábítószer-kereskedelem elleni közös akciókban és a természeti katasztrófák esetén.

A negyedik prioritás fókuszában a nemzetközi gazdasági és környezetvédelmi együttműködés erősítése áll. Oroszország leszögezi, hogy az igazságos globális nemzetközi kereskedelem és pénzügyi intézményrendszer megteremtése érdekében törekedik a Világkereskedelmi Szervezetbe (WTO) és a Gazdasági Együttműködési Fejlődési Szervezetbe (OECD) való belépésre. Az orosz állam nem titkolt célja, hogy növelje jelenlétét a világpiacon gazdaságának diverzifikálásával, vonzza a külföldi befektetőket, akik csúcstechnológiával rendelkeznek, felelősségteljes energiapiac létrehozásán munkálkodik, ugyanakkor a különböző gazdaságösztönző eszközöket úgy kívánja használni, hogy azok megfeleljenek a nemzetközi jogi normáknak. Megjelenik a koncepcióban a klímaváltozás elleni küzdelem, a környezetvédelem fontossága és a fenntartható fejlődés szükségessége a jövő generációi számára.

Az ötödik prioritás a nemzetközi humanitárius együttműködés és az emberi jogok kérdése. Oroszország leszögezi, hogy a demokratikus értékek elkötelezett támogatója. Kiemelkedő fontosságúnak tartja a külföldön élő orosz állampolgárok jogi védelmét. (Az orosz diaszpóra jelentős, a számuk több millióra tehető.) Fontosnak tartja az orosz nyelv propagálását a világban, a népek közötti kölcsönös párbeszéd megteremtése és a megértés előmozdítása, az emberi jogok és erkölcsi elvek fontosságának hangsúlyozása által.

A hatodik prioritás keretében került megfogalmazásra a külpolitikai tevékenység információs támogatása, mely az emberek pontos tájékoztatását írja elő a fontosabb nemzetközi kérdésekben.⁴⁹

Az új Külpolitikai Koncepció negyedik része a regionális prioritások megnevezésével foglalkozik. Moszkva a FÁK-tagállamaival továbbra is baráti kapcsolatok ápolására törekszik, természetesen, azokkal melyek hajlandóak az együttműködésre. Ezen

⁴⁹ Концепция внешней политики Российской Федерации: uott.

megállapodások elsősorban nyelvi, oktatási, szociális, humanitárius és munkaügyi tartalommal bírnak. Törekszik egy Eurázsiai Gazdasági Közösség – ЕвразЭС, JevRaSzez – kialakítására, melynek célja egy egységes gazdasági térség létrehozása Azerbajdzsánnal, Türkmenisztánnal, Grúziával és a többi szovjet utódállammal. A gazdasági térségen belül ipari és egyéb infrastrukturális fejlesztések kerülnének megvalósításra.

A Kollektív Biztonsági Szerződés Szervezete Moszkva számára kiemelkedő fontossággal bír, mivel ez az egyik legfontosabb garanciája a FÁK-térségében a stabilitás és a biztonság fenntartásának. Oroszország továbbra is a konfliktusok békés úton történő rendezésében érdekelt.

A koncepció kiemelt figyelmet szentel az Európához fűződő kapcsolatoknak. A dokumentumban megjelenik az igény egy olyan új európai biztonsági szerződés létrehozására, mely garantálná az euro-atlanti térség biztonságát Vancouvertől Vlagyivosztokig. Támogatja továbbá az együttműködést az Európai Unióval, az Európa Tanáccsal, az EBESZ-szel. A Kreml emellett keményen lobbizik annak érdekében, hogy az orosz állampolgárok megkapják a jogot az Európai Unió tagországaiba történő vízummentes beutazáshoz. Előrevetíti a koncepció a kölcsönösen előnyös bilaterális kapcsolatok kialakítását illetve továbbfejlesztését Franciaországgal, Németországgal, Olaszországgal, Norvégiával, Spanyolországgal, Görögországgal, Finnországgal és Hollandiával, valamint a skandináv országokkal. Az Orosz Föderáció természetesen nem zárkózik el Dél- és Kelet-Európa elől sem és nyitott mindennemű együttműködésre ezen országokkal is.

A NATO-val való kapcsolattartást kiemelten fontos kérdésként kezeli a dokumentum, persze ez csak akkor lehetséges, ha egyenlő félként kezelik Oroszországot. Különösen olyan területeken számítanak gyors előrelépésre az együttműködésben illetően, mint a nemzetközi terrorizmus elleni harc vagy a kábítószer-kereskedelem visszaszorítására irányuló törekvések. A dokumentumban továbbá hangot adnak kritikájuknak is Ukrajna és Grúzia NATO-tagságát illetően.

Elgondolkodtató, hogy az Amerikai Egyesült Államok csupán ezután következik a „sorban”. Oroszország ugyanakkor hangsúlyozza, hogy fontosnak tartja a felek közötti folyamatos párbeszédet, különösen a külpolitikát és a nemzetközi biztonságot érintő kérdésekben, valamint a stratégiai partnerség kiépítése is nagy fontossággal bír számára.

A NATO esetében az együttműködés legsikeresebb területének a terrorizmus elleni harc illetve a drog-kereskedelem nemzetközi szintű visszaszorítását tartják. Az orosz külkapcsolatokban fontos Kanada szerepe, mellyel szinte mindig kitűnő és stabil kapcsolatokat ápolt Oroszország.

A dokumentum foglalkozik még a csendes-óceáni, az afrikai és a közel-keleti térség országaival történő együttműködéssel is. Ezek közül a legfontosabb az Indiához és elsősorban Kínához fűződő viszony. Az orosz-kínai partnerség szinte az élet minden területét áthatja és egyre szorosabbá válik a közöttük lévő baráti viszony. Oroszország érdekelt az Indiával és Kínával alkotott partnerség fenntartásában. Oroszország mindenképpen fontos szereplő a Közel-Kelet stabilizációjának megőrzésében, továbbá állandó tagja az ENSZ Biztonsági Tanácsának. Mindemellett az orosz állam erősíteni kívánja kapcsolatait az Afrikai Unióval is.⁵⁰

A koncepció a továbbiakban az orosz állam működését, a külpolitikai koordinációban szerepet játszó szervek közötti feladatmegosztást és szervezést taglalja, ám mivel ez nem tartozik szorosan a tárgyhoz, e dolgozat keretében ezzel nem kívánok részletesen foglalkozni.

3.2. A 2009-es Nemzetbiztonsági Stratégia

Dmitrij Medvegyev elnök 2009. május 13-án hagyta jóvá az új Nemzetbiztonsági Stratégiát, mely már tartalmazta az egy évvel azelőtt aláírt modernizációs doktrína működéséből levonható következtetéseket, a grúz-orosz háború következményeit, valamint az egyre inkább begyűrűző gazdasági és pénzügyi válság konzekvenciáit és ezeknek a tényezőknek a figyelembe vételével kerültek megfogalmazásra az Orosz Föderáció nemzeti prioritásai 2020-ig. A dokumentum foglalkozik Oroszország és a világ helyzetével is.

Az új Nemzetbiztonsági Stratégia célja a demokrácia fejlesztése, a polgári társadalom megszervezése és Oroszország világhatalommá tétele, miközben fenntartják a stabilitást, a biztonságot és kölcsönös együttműködésre törekszenek más országokkal a

⁵⁰ Концепция внешней политики Российской Федерации: uott.

multipoláris nemzetközi rendszerben. A fő hangsúly a nemzet védelmén, az állam és a társadalom biztonságának garantálásán van.⁵¹

A NATO-val kapcsolatban éles hangot üt meg a koncepció, nyíltan leszögezi, hogy nem tűri, hogy a szövetség további terjeszkedést eszközöljön országhatárai közelében. Elsősorban Ukrajna és Grúzia lehetséges NATO-tagságát sérelmezi. A balti államok már a szövetség részei, s az Orosz Föderáció ezen államok csatlakozását sem nézte jó szemmel.

Az Amerikai Egyesült Államokkal kapcsolatban négy területet emel ki a dokumentum, melyeken nagy szükség lenne az előrelépésre. Ezek az alábbiak: a leszerelési megállapodások megújítása illetve újjak kötése, a tömegpusztító fegyverek terjedésének megakadályozása és visszaszorítása, a nemzetközi terrorizmus elleni közös fellépés, a regionális konfliktusok rendezése. A stratégia kitér arra is, hogy Moszkva nem „örül” annak, hogy az Egyesült Államok katonai erejének növelésére törekszik Oroszország ellenében és világosan leszögezi, hogy az orosz államot bármi áron, de megvédi.⁵²

A Nemzetbiztonsági Stratégiában fontos helyen szerepel az energiaforrások feletti őrökös, mely a jövőben egyre fontosabbá válik. A világ vezető hatalmai ezért arra törekednek, hogy „rátegyék a kezüket” az Északi-sarkvidéken, a Közel-Keleten, a Kaszpi-tenger partvidékén található lelőhelyekre és megszerezzék a kitermelés jogát.⁵³ Az Orosz Föderáció ezért is tiltakozik oly nagy mértékben az Egyesült Államok jelenléte ellen a közel-keleti térségben, melynek jelenléte burkoltan, „titokban” az olajlelőhelyek feletti uralom megszerzésére irányul, a „demokráciaexport” csupán „fedősztori”. Oroszország, mint energiahordozókban gazdag állam a jövőben sokat profitálhat nyersanyagának kitermeléséből. Ennek érdekében már most elkezdte kiépíteni kapcsolatait Kínával és Indiával, ezen feltörekvő országoknak ugyanis egyre több és több nyersanyagra van szükségük gazdaságuk fejlesztése érdekében. Moszkva utalást tesz arra, hogy a jövőben a nyersanyaglelőhelyekért vagy azok feletti hatalom megszerzéséért folytatott hatalmi harcokban nem zárja ki a fegyveres úton történő konfliktusrendezés lehetőségét sem.⁵⁴

⁵¹ Bagi József: *Az Oroszország biztonságpolitikáját meghatározó tényezők*. In: Európai Tükör. 14. évfolyam 10. szám, 2009. október., 91-92. o.

⁵² *СТРАТЕГИЯ национальной безопасности Российской Федерации до 2020 года*
<http://www.scrf.gov.ru/documents/99.html>
Letöltés: 2011. október 20.

⁵³ *СТРАТЕГИЯ национальной безопасности Российской Федерации до 2020 года*: uott

⁵⁴ *СТРАТЕГИЯ национальной безопасности Российской Федерации до 2020 года*: uott

A dokumentum a nemzetbiztonság garantálását már nem katonai, sokkal inkább gazdasági szempontok alapján értelmezi. Ennek megfelelően a mindennapi életben a következő területekre fogalmaz meg prioritásokat: tudomány, kutatás és oktatásfejlesztés, egészségügy modernizálása, technológiai fejlesztések, innováción alapuló gazdaságfejlesztés, az életminőség javítása.⁵⁵

3.3. A 2010-es Katonai Doktrína

Oroszország a hidegháborút követően is nagyhatalom maradt, legalábbis ami a katonapolitikát érinti, hiszen megmaradtak interkontinentális ballisztikus rakétái, atom-tengeralattjárói. Az Orosz Föderációnak a jövőben a nemzetközi terrorizmussal kell szembe néznie, mint potenciális veszélyforrással. Szergej Ivanov – volt védelmi miniszter – hangsúlyozta, hogy a terrorizmus elleni küzdelmet valóságos háborúként kell kezelni.⁵⁶

Dmitrij Medvegyev orosz elnök 2010. február 5-én hagyta jóvá az új Katonai Doktrínát.⁵⁷ Ez egy stratégiai dokumentum, mely 2020-ig meghatározza Oroszország alapvető érdekeit és prioritásait. A 2010-es Katonai Doktrína összhangban van a 2009-es Nemzetbiztonsági Stratégiával, melynek értelmében néhány ország fegyverkezése – különösen nukleáris téren – a nemzetközi béke és biztonság veszélyeztetésének minősül.

A doktrína leszögezi, hogy az Oroszország elleni háborúk valószínűsége csökkent ugyan, de ezzel egyidejűleg a fenyegetettségek felerősödése figyelhető meg. Nem kis port kavart a nemzetközi közösségen belül, hogy az Orosz Föderációra nézve első és potenciális veszélyforrásként a NATO került megnevezésre. Moszkva továbbra is sérelmezi, hogy a Szövetségesek katonai potenciáljuk erősítésére törekednek és hogy egyre közelebb tolják a szervezet határát Oroszországhoz bővítési politikájukkal, melyen a Kreml nyíltan ellenez. Majd a továbbiakban a koncepció olyan fenyegetéseket vesz sorra, melyek egyre több állam békéjét és biztonságát veszélyeztetik. Ilyen például

⁵⁵ *СТРАТЕГИЯ национальной безопасности Российской Федерации до 2020 года*: uott

⁵⁶ Deák János – Szternák György: *Az orosz katonai gondolkodás új elemei a doktrína tervezetében* Hadtudomány: A Magyar Hadtudományi Társaság folyóirata. 17. évfolyam 2. szám, 2007. június http://www.zmne.hu/kulso/mht/hadtudomany/2007/2/2007_2_4.html

Letöltés: 2011. október 20.

⁵⁷ Rác András: *Az Orosz Föderáció új katonai doktrínája*. In: Nemzet és biztonság, 2010. március. 92-94. o.

egyes államok destabilizációja (Afganisztán), a nemzetközi terrorizmus terjedése, a tömegpusztító fegyverek számának növekedése, vallások közötti intolerancia, rakétavédelmi rendszer kiépítése, az Orosz Föderációval határos államokban katonai erő állomásoztatása.⁵⁸

Ezek közül a fenyegetettségek közül több az Amerikai Egyesült Államokkal szemben jelenik meg, tehát érdekütközésről beszélhetünk, ilyen terület a bővítés vagy az Európába telepítendő rakétarendszer, még ha az a védelmi célú is, Moszkva egyértelműen fenyegetettségként éli meg. Számos területen viszont érdekközösség vállalására is képesek a felek, ilyen például a nemzetközi terrorizmus visszaszorítására tett kísérletek, vagy a tömegpusztító fegyverek számának csökkentésére tett próbálkozások. A Katonai Doktrínában Moszkva leszögezi, hogy nem kíván a fegyverkezési verseny részese lenni, de nem mond le fegyveres erőinek modernizálásáról és tökéletesítéséről. Továbbá Oroszország kijelenti, hogy nem vonakodik fegyveres erejét használni, ha ellene vagy szövetségesei ellen agressziót alkalmaz egy másik állam.⁵⁹

Összegzésképp megállapíthatjuk, hogy ez a 2010-ben elfogadott Katonai Doktrína már nem az átmenetiségre helyezi a hangsúlyt. Összhangban van a korábbi években elfogadott Nemzetbiztonsági Stratégiával illetve a Külpolitikai Koncepcióval is. Ezek alapján kijelenthetjük, hogy Oroszország teljes jogú résztvevőnek tekinti magát a nemzetközi külpolitikát, biztonságpolitikát és védelempolitikát érintő kérdésekben, erős, szilárd és magabiztos állam képét mutatva.⁶⁰

⁵⁸ *Военная доктрина Российской Федерации: ВОЕННЫЕ ОПАСНОСТИ И ВОЕННЫЕ УГРОЗЫ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ*
http://news.kremlin.ru/ref_notes/461
Letöltés: 2011. október 20.

⁵⁹ *Военная доктрина Российской Федерации: ВОЕННАЯ ПОЛИТИКА РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ*
http://news.kremlin.ru/ref_notes/461
Letöltés: 2011. október 20.

⁶⁰ Rácz András: *Az Orosz Föderáció új katonai doktrínája*. In: Nemzet és biztonság, 2010. március. 92-94. o.

4. Az Új Külpolitikai Koncepció gyakorlati megvalósulása

Alig két hónap telt el az Új Külpolitikai Koncepció elfogadása után és az orosz vezetésnek máris olyan kihívással kellett szembenéznie, mely egyáltalán nem garantálta, hogy ez az új modernizációs doktrína sikerhez fog vezetni.

4.1. A grúz-orosz háború

2008. augusztus 7-én kitört az orosz-grúz háború, melynek során Grúzia megpróbálta visszaszerezni a hatalmat Dél-Oszétia felett. Grúzia fegyverese erőinek modernizálása 2003 óta folyik, ami az ország nyugatbarát politikájának kialakulásához, valamint az orosz-grúz kapcsolatok konfliktusossá válásához vezetett. Az Egyesült Államok még 2002-ben meghirdette a „Georgia Train and Equip” programot, melynek célja Grúzia védelmi rendszerének modernizálása, melyre az ország jövőbeli NATO-tagsága miatt van nagy szükség.⁶¹

Az elmúlt években Grúzia geopolitika szerepe egyre inkább felértékelődni látszik. Az ezredfordulótól az észak-kaukázusi ország a nagyhatalmi érdeklődés fókuszába került, hiszen Közép-Ázsia, a Közel-Kelet és Kelet-Európa metszéspontjában fekszik. Az Amerikai Egyesült Államok figyelme különösen 2001. szeptember 11-e után fordult Grúzia felé a terrorizmus elleni harc meghirdetése kapcsán és az amerikai katonák jelenléte az országban az új feltartóztatási politika eleme lett, ami elsősorban Oroszország ellen irányult. Mivel Grúzia fontos szereplő az energiát szállító tranzitvonalak ellenőrzésében, így az Európai Unió illetve a kelet-közép-európai országok számára lenne fontos a terület feletti nagyhatalmi „gyámkodás”, hogy lazítani tudják energiafüggőségüket Oroszországtól. Moszkva a Nyugat e tevékenységét egyáltalán nem nézte/nézi jó szemmel, hiszen országának elszigetelését vélte felfedezni benne. Nem szabad elfeledkezni azonban arról a tényről sem, hogy az úgynevezett „közel külföld” – a volt szovjet tagköztársaságok – Oroszország számára kiemelten fontos térséget jelöl.⁶²

⁶¹ Deák András György, Hoffmann Tamás, Rácz András, Romsics Gergely: *A grúz-orosz válság értékelése*

In.: Magyar Külügyi Intézet, MKI-Tanulmányok, T-2008/23

⁶² Varga Gergely: *Az ukrán és a grúz NATO-tagság kérdése és a magyar érdekek*
ZMNE Stratégiai Védelmi Kutatóintézet Elemzések - 2008/10

A dolgozatban nem kívánok azzal foglalkozni, hogy ki kezdte a háborút, mivel ez nem kapcsolódik szorosan a dolgozat tárgyköréhez. A téma szempontjából sokkal fontosabbnak tartom megvizsgálni azokat a szempontokat, melyek az „ötnapos háború” relációjában befolyásolják az újonnan meghirdetett modernizációs kurzust, az orosz külpolitikát és ezáltal Oroszország Nyugathoz fűződő kapcsolatait.

Gorbacsov – egykori szovjet vezető – a Washington Postnak adott interjújában kifejtette, hogy megdöbbenőnek találta a grúz akciót, melyet pontosan a pekingi olimpia idejére időzítettek.⁶³ A konfliktus gyökerei 1992-re tehetők, amikor a grúz vezetés elhatározta, hogy megszünteti Dél-Oszétia autonómiáját. Gorbacsov úgy véli, mindez egy időzített bomba volt, ugyanis valahányszor a grúzok erőszakkal érvényt próbáltak szerezni akarataiknak a felek viszonya elmérgesedett. Egy ideje azonban mégis nyugalom volt a térségben, ami elsősorban a politikai kompromisszumoknak volt köszönhető, valamint a területen állomásozó grúz és orosz békefenntartóknak. Gorbacsov elítéli Grúziát a Csinvali ellen irányuló augusztus 7-i éjszakai bombázások miatt és Oroszország válaszlépéseit jogosnak tartja. Hangsúlyozza azt is, hogy a nyugati hatalmak részéről hibás és képmutató az a megközelítés, amely Grúziát úgy próbálja meg feltüntetni, mint egy kicsi és védtelen ország.⁶⁴

A grúz-orosz háború kapcsán fontosnak tartom kiemelni, hogy sokan egy új hidegháborúról beszélnek – tévesen – hiszen a fogalom már foglalt és a történelemben a második világháborút követő nagyhatalmi szembenállás jellemzésére használjuk. Az, hogy egyes elemzők rögtön a hidegháborúra asszociálnak a konfliktus kapcsán talán nem is véletlen, hiszen meg kell állapítanunk, hogy az információszolgáltatás mindkét oldalról már a kezdetek kezdetén manipulatív volt és rövid időn belül az is nyilvánvalóvá vált, hogy ebben a párharcban Moszkva volt az, aki alulmaradt. A nyugati hatalmak Tbiliszi állításait fogadták el hitelesnek, még olyan esetekben is, amikor a tények azzal szöges ellentétben álltak.

Moszkva azért is állt értetlenül a Nyugat reakciói előtt, mivel – mint azt több elemző is hangsúlyozta – Oroszország semmi olyat nem tett, amit az Amerikai Egyesült Államok

http://193.224.76.4/download/svki/Elemzesek/2008/SVKI_Elemzesek_2008_10.pdf

Letöltés: 2011. október 16.

⁶³ Drábik János: *Nagyhatalmi kötélhúzás a Kaukázusban. Léptek a játékosok az eurázsiai sakktáblán.*

<http://mek.niif.hu/06800/06897/html/1206.htm>

Letöltés: 2011. október 15.

⁶⁴ Drábik János: uott.

a NATO-val karöltve ne tett volna meg az elmúlt években/évtizedekben.⁶⁵ Hogy néhány példát említsünk: Jugoszlávia 1999-es lerohanása az ENSZ BT felhatalmazása nélkül, Irak ellen 2003-ban megkezdett hadműveletek, szintén ENSZ BT határozat hiányában.⁶⁶ Ebből kifolyólag a modernizációs doktrínában meghirdetett elvek és a multipolaritás nem tudott kibontakozni.

A Kreml azt sem nézte jó szemmel, hogy a közvetlen érdekszférájába tartozó területeken a NATO-ban vezető szerepet betöltő Amerikai Egyesült Államok „demokráciaépítésbe” kezdett. Ez Moszkva számára bizalmatlanságot szült és a Nyugatot olyan színben tüntette fel, mintha az offenzív geopolitikát folytatna, ezért mindent megtett annak érdekében, hogy gátat szabjon ezeknek a törekvéseknek. Sőt, Oroszország egyenes elutasítja a Nyugatot abban a szerepkörében, hogy az Egyesült Államok a demokrácia „exportőre”. Moszkva határozottan azon az állásponton van, hogy ahová az Egyesült Államok és szövetségesei „beteszik a lábukat”, ott a hatalomváltásoknak köszönhetően nem hogy stabilabb rendszer épülne ki, épp ellenkezőleg, gyakran a térség még nagyobb fokú destabilizációját idézik elő.⁶⁷

A grúz válság mind a NATO-ra, mind az Európai Unió biztonság és védelmi politikájára óriási hatással volt. Le kell szögeznünk, hogy az Észak-atlanti Szerződés Szervezete nem vehet fel a tagjai sorába egyetlen olyan államot sem, mely önálló akciókba kezd.⁶⁸ Hiszen a szervezet 5. cikkelye kimondja:

„A Felek megegyeznek abban, hogy egyikük vagy többjük ellen, Európában vagy Észak-Amerikában intézett fegyveres támadást valamennyiük ellen irányuló támadásnak tekintenek; és ennél fogva megegyeznek abban, hogy ha ilyen támadás bekövetkezik, mindegyikük az Egyesült Nemzetek Alapokmányának 51. cikke által elismert jogos egyéni vagy kollektív védelem jogát gyakorolva, támogatni fogja az ekként megtámadott Felet vagy Feleket azzal, hogy egyénileg és a többi Féllel egyetértésben, azonnal megteszi azokat az intézkedéseket - ideértve a fegyveres erő alkalmazását is, amelyeket a békének és biztonságnak az észak-atlanti térségben való helyreállítása és fenntartása

⁶⁵ Tóth Péter: *A grúz-orosz háború geopolitikai értelmezése*. In: Nemzet és biztonság. 2008. szeptember, 66-68.o.

⁶⁶ Tóth Péter: *uott*.

⁶⁷ Sz. Bíró Zoltán: *Oroszország visszatérése: kockázatok és lehetőségek*. In: Külügyi Szemle, 2009. nyár, 60. o.

⁶⁸ Németh József – Hajzer Tamás: *Az orosz-grúz háború néhány jellemző vonása*

http://www.biztonsagpolitika.hu/?id=16&aid=709&title=Az_orosz-gr%C3%BAz_h%C3%A1bor%C3%BA_n%C3%A9h%C3%A9ny_jellemz%C5%91_von%C3%A1sa
Letöltés: 2011. október 15.

*érdekében szükségesnek tart. Minden ilyen fegyveres támadást és az ennek következtében fogatosított minden intézkedést azonnal a Biztonsági Tanács tudomására kell hozni. Ezek az intézkedések véget érnek, ha a Biztonsági Tanács meghozta a nemzetközi béke és biztonság helyreállítására és fenntartására szükséges rendszabályokat.*⁶⁹

Ebből levezethető, hogy a tagállamoknak védelmet kell biztosítaniuk egymásnak, ezért ha nem védik meg Grúziát úgy hiteltelenné válik a NATO, ha a Szövetségesek úgy döntenek, hogy megvédik, akkor könnyen megeshet, hogy egy újabb világháború szélére sodorják a világot. Az orosz-grúz háború után nyilvánvalóvá vált, hogy a nyugati hatalmaknak újra kell gondolniuk a szervezet bővítésének lehetőségeit, így azt is, hogy mely országokkal alakítanak ki szorosabb partnerségi együttműködést. A konfliktus egyértelműen Oroszország presztízsének növekedését eredményezte, hiszen világossá vált a világ számára, hogy Oroszország regionális nagyhatalmi minőségében megkérdőjelezhetetlen, továbbá az is, hogy ismét a világhatalmi státusz elnyerésére törekszik.⁷⁰

Az orosz-grúz háború legnagyobb vesztese – Mihail Szaakasvili Grúziája mellett – Washington lett. Az Egyesült Államok tekintélye három „fronton” is csorbát szenvedett. Egyrészt a posztszovjet államokban, mivel nem védte meg katonailag Oroszországtól a grúz államot, másrészt a NATO-n belül, mivel világossá vált, hogy akinek tagságáért erősen lobbizott, valójában egy megbízhatatlan partner, aki veszélyezteti a szövetség létét és harmadrészt Moszkva szemében, mivel képtelen volt megakadályozni szövetségesét – Szaakasvilit – az akció elindításában.⁷¹

Richard Holbrooke – néhai amerikai diplomata – mindent elkövetett annak érdekében, hogy Oroszországot egyedüli bűnbaknak kiáltsa ki a nemzetközi közösség. Ezért sokáig azt az álláspontot képviselték, hogy az oroszok voltak azok, akik kirobbantották a háborút Dél-Osztetiában, melynek elsődleges célja az volt, hogy elmozdítsák a hatalomból a grúz elnököt, Szaakasvilit. Holbrooke azt hangoztatta, hogy a Putyin által vezetett orosz állam egyértelmű törekvése, hogy visszaállítsa hegemoniáját azokon a

⁶⁹ Az Észak-atlanti Szerződés: 5. Cikk. In: Valki László (szerk.): A NATO – történet – szervezet – stratégia – bővítés. Corvina Kiadó, 1999., 183. o.

⁷⁰ Németh József – Hajzer Tamás: *Az orosz-grúz háború néhány jellemző vonása*
http://www.biztonsagpolitika.hu/?id=16&aid=709&title=Az_orosz-gr%C3%BAz_h%C3%A1bor%C3%BA_n%C3%A9h%C3%A1ny_jellemz%C5%91_von%C3%A1sa
Letöltés: 2011. október 15.

⁷¹ Tálas Péter: *A grúz-orosz háború geopolitikai értelmezése*. In: Nemzet és biztonság. 2008. szeptember, 67-69.o.

területeken, melyek egykor a szovjet köztársaság részét képezték. Ennek a nézőpontnak azonban ellentmond, hogy Putyint váratlanul érte Pekingben a támadás híre és azonnal Moszkvába repült, miközben Busht hibáztatta. Putyinnak, mint a „megtestesített gonosz”-nak a beállítása azután kezdődött, hogy 2007-ben Münchenben nemet mondott a Bush-doktrínára. Putyin ekkor elmondott beszédére nem szoktak utalni, álljon most itt egy részlet ebből: *„Az egypólusú és gyakran törvénytelen akciók nem oldják meg a problémákat. Sőt, mi több, új emberi tragédiákat okoznak, a feszültségek új központjait hozzák létre. Ítéljék meg Önök! A háborúk, valamint helyi és regionális konfliktusok nem tűntek el. Többen halnak meg mint korábban. Lényegesen többen. Sokkal többen! Napjainkban tanúi lehetünk az erőszak csaknem korlátlan használatának – a katonai erőszaknak – a nemzetközi viszonyokban, és ez az erőszak beletaszítja a világot az állandó konfliktusok szakadékába.”*⁷² A Nyugattal szembeni eme kemény hangot a legtöbb amerikai politikai szakértő jogosnak vélte.

A NATO-Oroszország közötti kapcsolat a háború következtében megszakadt. Ezt az időszakot a két fél viszonyában a kétoldalú kapcsolatok „mélypontjának” is tekintik. Ugyanakkor meg kell említenünk, hogy 2008-ra már oly annyira megromlottak a kétoldalú kapcsolatok és Moszkva-Washington kapcsolatai is, hogy Oroszországnak gyakorlatilag nem volt veszíteni valója a kaukázusi háborúban. A felek közötti viszony elmérgesedése már az iraki háború kezdetekor megindult és ezt csak tovább mélyítették a „színes” forradalmak.⁷³ Így a novemberi grúziai „rózsás” forradalom 2003-ban, 2004 decemberében az ukrán „narancsos”, valamint a kirgiz „tulipános” 2005 novemberében.⁷⁴ Továbbá Moszkva nem nézte jó szemmel az Egyesült Államok terjeszkedését és háborúit sem, melyekbe rendszerint bevonta a NATO csapatokat is. A Kelet-Európába tervezett rakétavédelmi rendszer telepítését pedig egyértelmű provokációnak tekintették, Ukrajna és Grúzia esetleges NATO-tagságáról nem is beszélve, hiszen ezek a területek orosz érdekszférába tartoznak. A felek között a helyzet annyira elmérgesedett, hogy felfüggesztették a NATO-Oroszország Tanács munkáját is.⁷⁵

⁷² Drábik János: *Nagyhatalmi kötélhúzás a Kaukázusban. Léptek a játékosok az eurázsiai sakktáblán.* <http://mek.niif.hu/06800/06897/html/1206.htm>

Letöltés: 2011. október 15.

⁷³ Wagner Péter: *A NATO jövője a lisszaboni csúcs után és a NATO-Oroszország kapcsolatok.* 10-11. o. Magyar Külügyi Intézet. MKI-tanulmányok. T-2010/27

⁷⁴ Tólas Péter: *A grúz-orsz háború geopolitikai értelmezése.* In: Nemzet és biztonság. 2008. szeptember, 70. o.

⁷⁵ Wagner Péter: *A NATO jövője a lisszaboni csúcs után és a NATO-Oroszország kapcsolatok.* 10-11. o.

A grúz-orosz háború egyértelműen bebizonyította, hogy a regionális hatalmaknak, mint amilyen Kína, Irán vagy Oroszország saját környezetükre nézve nagyobb a befolyásuk, nagyobb hatást „gyakorolnak”, mint Washington, aki még mindig a hiperhatalom szerepében tetszeleg.⁷⁶

Oroszország nemzetközi megítélése az elmúlt két évben gyökeres fordulatot vett. Hiszen amíg 2008. augusztusában az orosz-grúz háború miatt Oroszország és a többi nyugati állam és a NATO között elmérgesedett a kapcsolat, addig az Obama-adminisztráció hivatalba lépését követően látványos fordulat következett az Egyesült Államok részéről, melyet az Európai Unió is támogatott, még pedig a „reset”, azaz az újrakezdés jegyében. A globális gazdasági és pénzügyi válság kapcsán előtérbe került G20-ak is célul tűzték ki, hogy az orosz államot partnerként integrálják a szervezetbe, ezzel is előmozdítva a globális válságra adható mind hatékonyabb nemzetközi választ és elkerülve egy esetleges „mini hidegháború” kialakulását.⁷⁷

4.2. A világgazdasági válság és máig ható következményei

Oroszországot a 2008. ősztől kibontakozó, majd továbbgyűrűző globális gazdasági és pénzügyi válság alapjaiban rengette meg. Az orosz gazdasági bevételek jelentős hányadát adják a kőolaj- és földgázexportból származó bevételek, ezért az nagyon érzékenyen reagált az energiahordozók árának hirtelen zuhanására és ez bizony hosszú távon súlyos következményekkel járhat az orosz energiapolitika alakulására. A pénzügyi-gazdasági krach beütése előtt Oroszország pénzügyi elemzői hittek a gyors gazdasági növekedésben és abban, hogy a változó globális hatalmi elmozdulásokat a javukra tudják fordítani. Most azonban attól tartanak, hogy a válság még drámaibb hatást fog gyakorolni a nemzetközi közösség egészére.⁷⁸

Az orosz gáz iránti kereslet is nagy mértékben megcsappant. (A Gazprom 16 százalékos csökkenést könyvelhetett el a kitermelésben.) Az orosz gáz iránti kereslet csökkenését a belföldi kereslet és az exportpiac beszűkülése okozta. Az export csökkenését nagyban

Magyar Külügyi Intézet. MKI-tanulmányok. T-2010/27

⁷⁶ Tóth Péter: *A grúz-orosz háború geopolitikai értelmezése*. In: Nemzet és biztonság. 2008. szeptember, 66. o.

⁷⁷ Terényi János: *Előszó helyett. Reflexiók Oroszország megítéléséről és a magyar-orosz viszonyról*. In: Külügyi Szemle. 2009. nyár, 6.o.

⁷⁸ Stephen Sestanovich: *Russia and the Global Economic Crisis*. 2008. november 25.
<http://www.cfr.org/economic-development/russia-global-economic-crisis/p17844>
Letöltés: 2011. október 19.

befolyásolta, hogy a gáz árát mesterségesen magasan tartották, ugyanis a hosszú távú szerződésekben az olajárhoz kötötték. Csökkent az európai kereslet is az orosz gáz iránt és nem elhanyagolható tényező az orosz-ukrán gázvita sem.⁷⁹

Tovább súlyosbította Oroszország helyzetét, hogy a hosszúlejáratú gázbeszerzési megállapodásokban a gáz árát az olaj árához viszonyítva határozták meg, ezért az importőrök arra törekedtek, hogy kis tételekben vásároljanak, ugyanis további áresésben reménykedtek. Az orosz állam számára kétségkívül hátrány, viszont Norvégia, Tobago, Katar, Trinidad, valamint Algéria számára előnyös volt az orosz-ukrán gázvita, melynek következtében többször leálltak az Oroszországból Ukrajnán keresztül érkező gázszállítmányok. Az európai gázkereslet azonban nem csökkent olyan mértékben, mint amennyire az orosz gázszállítás visszaesett. A fent megnevezett országokból importált gázt használt Európa, ezáltal gyarapítva ezen országok exportját 2009-ben.⁸⁰

A válság Moszkvát sem kímélte. 2008 nyarán az orosz gazdaság mintegy 600 milliárd dollár tartalékot halmozott fel, ez azonban rendkívül gyorsan apadt az ősz folyamán. A visszaesés 2009 tavaszán tetőzött, azóta ismét megfigyelhető az orosz tartalék gyarapodása, igaz lassú mértékben.⁸¹

Ezek a kihívások az orosz vezetést arra ösztönözték, hogy még határozottabban kiálljanak a modernizációs doktrínában foglaltak mellett és még nagyobb hangsúlyt fektessenek a gazdasági kapcsolatok fejlesztésére. Nyilvánvalóvá vált az is, hogy az orosz államnak ki kell alakítania az orosz nemzetgazdaság egy olyan szegmensét is, amely kevésbé van kitéve a nemzetközi konfliktusoknak, egy esetleges háborúnak, de mindenekelőtt az energiahordozók árváltozásának – legalábbis ez szerepel a Putyin által 2020-ig meghirdetett gazdasági stratégiában. Az orosz gazdaság húzó ágazataiban a termelékenység négyeszeresére kívánják növelni mintegy tíz év alatt. Ennek érdekében bejelentették az adórendszer egyszerűsítését és átláthatóbbá tételét, ugyanis a

⁷⁹ Weiner Csaba: *Oroszország fejlődésének néhány tendenciája*. MTA Világgazdasági Kutatóintézet, Kihívások, 197. szám, 2010. szeptember, 4.o.
<http://www.vki.hu/kh/kh-197.pdf>

Letöltés: 2011. október 19.

⁸⁰ Weiner Csaba: *A világgazdasági válság hatása Oroszországra – az orosz válságkezelő intézkedések*. In: Weiner Csaba (szerk): *Válság Oroszországban és Ukrajnában: eltérő válságkezelési lehetőségek. A globális válság: hatások, gazdaságpolitikai válaszok és kilátások*. 7. kötet. MTA Világgazdasági Kutatóintézet, Budapest, 2009. 12-13. o.
<http://www.vki.hu/kot/ecostat/07-Weiner-Csaba.pdf>

Letöltés: 2011. október 19.

⁸¹ Sz. Bíró Zoltán: *Oroszország visszatérése: kockázatok és lehetőségek*. In: *Külügyi Szemle*, 2009. nyár, 62-64. o.

termelékenység egyik alapvető feltételének tekintik, hogy az adózási rendszernek is szolgálnia kell az innovációt. A világgazdasági válság azt is bebizonyította, hogy a Nyugatnak és Oroszországnak szüksége van egymásra és amennyire az orosz-grúz háború eltávolította őket egymástól, a világgazdasági és pénzügyi válság annyira közeledésre is sarkallhatja őket.⁸²

Az orosz gazdaság növekedése nagy mértékben függ az energiahordozók exportjától és mivel Európában egyre inkább csökken a kereslet az orosz kőolaj és földgáz iránt, Oroszország rákényszerül piacainak diverzifikálására. Ennek következménye az egyre szélesebb körű nyitás Kelet-Ázsia, elsősorban Kína felé. A Kreml választása nem véletlenül esett Kínára – Japán ellenében –, hiszen a hidegháborút követően erős partnerségi kapcsolatot alakítottak ki, ráadásul az ország energiahordozókban szegény, és egyre dinamikusabban fejlődő iparának egyre nagyobb nyersanyagigényét az orosz gazdaság képes kielégíteni. Ezenkívül mindkét állam azonos álláspontot képvisel és tiltakozik az Egyesült Államok egyre nagyobb térnyerése miatt az ázsiai kontinensen.⁸³ Újabb indok a kapcsolatok szorosabbra fűzésében, hogy mindkét állam alapító tagja a Shanghai Együtműködési Szervezetének. Kína függetlenül a válságtól jelentős gazdasági növekedést képes produkálni, ehhez nyersanyagra van szüksége, így az orosz kőolaj és földgáz könnyen exportpiacra talál. Fontos megemlíteni még azt is, hogy Kína és a BRIC országok egyre nagyobb szerepet játszanak a nemzetközi gazdasági élet alakításában, ahol a gazdasági világrend átalakulásában Kínának kulcsfontosságú szerepe volt/van. Moszkva pedig felismerte, hogy országa számára Kína megkerülhetetlen és ezért fontos mind stratégiai, mind pedig gazdasági téren a kapcsolatok továbbfejlesztése.⁸⁴

⁸² Bába Iván: *A putyini Oroszország bel-, és gazdaságpolitikájának kialakulása és főbb elemei*. In: *Külügyi Szemle*, 2009. nyár, 20-23. o.

⁸³ Goldstein Avery: *Rising to the Challenge: China's Grand Strategy and International Security*. Stanford University Press, 2007/1.

chinaprospectives.revues.org/pdf/1493

Letöltés: 2011. október 21.

⁸⁴ Zombori Dóra: *Az orosz külgazdasági kapcsolatok eltolódása a gazdasági válság hatására*
http://biztpol.corvinusembassy.com/?module=hatteranyagok&module_id=2&page=0&type=all&reszlet=ek=45

Letöltés: 2011. október 19.

4.3. Az enyhülés kezdete

2009. január 20-án beiktatták hivatalába az Amerikai Egyesült Államok negyvennegyedik elnökét, az afro-amerikai Barack Obamát.⁸⁵ Az alelnöki feladatkörök ellátására Obama Joe Bident kérte fel, a külügyminiszteri posztot Hilary Clinton kapta.⁸⁶ A kapcsolatok azonban nem indultak zökkenőmenten az új adminisztrációval sem, annak ellenére, hogy az oroszok Obamában sokkal szimpatikusabb vezetőt látták, aki figyelembe veszi a multipolaritást és azt vélhetőleg szem előtt fogja tartani külpolitikai koncepciói kialakításában is. Az amerikai külügyminiszter ugyanis az orosz-grúz háború elején Grúzia pártjára állt és elmarasztalta Moszkvát, hogy hatalmai övezetének bővítésére törekszik.⁸⁷ Obama 2009. kora tavaszán „titkos” levelet küldött Moszkvába Dmitrij Medvegyevnek, mely célja a két fél kapcsolatainak normalizálása volt. Az ajánlat értelmében Washington esetleg lemond a Kelet-Európába telepítendő rakétavédelmi rendszerről (ez része volt egyébként Obama választási kampányának is), ha Moszkva segít a Szövetségeseknek az iráni részről egyre fenyegetőbb rakétafejlesztés leállításában.⁸⁸

Ezt követően kezdődhetett meg a két fél viszonyában a látványos javulás. 2009. februárjában Joe Biden meghirdette a már említett „RESET” politikáját, mely a jövőben sokkal inkább Moszkva és Washington közös érdekeire óhajtja helyezni a hangsúlyt, sem mint az ellentétek és konfliktusok felszínre hozása a célja. Az amerikai részről egyértelműen pozitívnak tekinthető lépésnek köszönhetően az év végén (decemberben) lezárult orosz-grúz háború után ismét összeült a NATO-Oroszország Tanács, melynek célja, hogy újraélessze a NATO-Oroszország kapcsolatokat.⁸⁹

⁸⁵ Obama's inaugural speech
http://articles.cnn.com/2009-01-20/politics/obama.politics_1_nation-generation-president-bush?_s=PM:POLITICS
Letöltés: 2011. október 20.

⁸⁶ *The White House president Barack Obama*. The administration.
<http://www.whitehouse.gov/administration>
Letöltés: 2011. október 20.

⁸⁷ Пойдет ли министр Григол Вашадзе в Москву пешком
<http://www.newcaucasus.com/index.php?newsid=1512>
Letöltés: 2011. október 20.

⁸⁸ MTI: *Obama titkos levele Moszkvának*. 2009. március 3.
http://hvg.hu/vilag/20090303_obama_levele_moszkva
Letöltés: 2011. október 20.

⁸⁹ Steingart Gabriella: *NATO-Oroszország kapcsolatok*. 2011. június 4.
<http://www.biztonsagpolitika.hu/?id=16&aid=1034&title=nato-oroszorszag-kapcsolatok>
Letöltés: 2011. október 20.

A „Reset” alapvető célja nem az volt, hogy úgymond jó kapcsolatokat alakítson ki a felek között, hanem az, hogy ne a zéróösszegű játékra helyezze a hangsúlyt, hanem egy olyan „win-win koalition” kialakítására törekedjen, melynek mindkét fél a nyertese lehet.⁹⁰ A „Reset” voltaképpen nem jelent mást, mint a két fél kapcsolatrendszerének új alapokra történő helyezését. Öt területen sikerült előrelépést elérni a tárgyalópartnereknek:

- Non-prolifерáció: Észak-Korea és Irán ellenében újabb szankciók elfogadása a tömegpusztító fegyverek terjedésének megakadályozása érdekében.
- Afganisztán esetében megállapodtak arról, hogy Oroszország lehetővé teszi az ISAF számára az északi szállítási útvonalat.⁹¹ (ISAF – International Security Assistance Force: nemzetközi stabilizációs erő Afganisztánban a NATO égisze alatt.)⁹²
- Hangsúlyozták a terrorizmus elleni közös fellépés szükségességét.
- START-3: a stratégiai nukleáris fegyverek felső küszöbszintjét húsz százalékkal sikerült csökkenteni.
- A Csehországba és Lengyelországba tervezett rakétavédelmi rendszer felépítésének visszavonása, helyette integrált rakétavédelmi rendszer kiépítését jelölték meg alternatívaként.⁹³

Az Észak-atlanti Szerződés Szervezetének 2010-ben Lisszabonban tartott csúcstalálkozóján megerősítették és egy Stratégiai Koncepcióban rögzítették a fent említett törekvéseket. Ennek értelmében fontosnak tartom kiemelni a Koncepció 33. és 34. pontját:

⁹⁰ Craig Whitlock: 'Reset' Sought on Relations With Russia, Biden Says
<http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2009/02/07/AR2009020700756.html>
Letöltés: 2011. október 20.

⁹¹ Berzsenyi Dániel – Csiki Tamás: *GLOBSEC 2011 - Globális kül- és biztonságpolitikai fórum Pozsonyban*. 2011. március 7.
http://www.biztonsagpolitika.hu/index.php?id=16&aid=993&title=GLOBSEC_2011_-_Glob%C3%A1lis_k%C3%BCl-_%C3%A9s_biztons%C3%A1gpolitikai_f%C3%B3rum_Pozsonyban
Letöltés: 2011. október 20.

⁹² Afghanistan: International Security Assistance Force (ISAF)
<http://www.isaf.nato.int/>
Letöltés: 2011. október 20.

⁹³ Berzsenyi Dániel – Csiki Tamás: *GLOBSEC 2011 - Globális kül- és biztonságpolitikai fórum Pozsonyban*. 2011. március 7.
http://www.biztonsagpolitika.hu/index.php?id=16&aid=993&title=GLOBSEC_2011_-_Glob%C3%A1lis_k%C3%BCl-_%C3%A9s_biztons%C3%A1gpolitikai_f%C3%B3rum_Pozsonyban
Letöltés: 2011. október 20.

„A NATO-Oroszország együttműködés stratégiai jelentőségű, mivel hozzájárul a béke, stabilitás és biztonság közös térségének kialakításához. A NATO nem jelent fenyegetést Oroszország számára. Ellenkezőleg: valódi stratégiai partnerséget szeretnénk látni a NATO és Oroszország között, és ennek megfelelően fogunk cselekedni, kölcsönösséget várva Oroszországtól. A NATO-Oroszország kapcsolat a NATO-Oroszország Alapokmány és a Római Nyilatkozat által megfogalmazott célokon, elveken és elkötelezettségen alapul, kiváltképp a demokratikus alapelvek és a szuverenitás, függetlenség, valamint a területi integritás tiszteletben tartásán az euro-atlanti térség minden állama számára. A bizonyos kérdésekkel kapcsolatos ellentétek dacára továbbra is meg vagyunk győződve arról, hogy a NATO és Oroszország biztonsága összefonódik, és egy, a kölcsönös bizalmon, átláthatóságon és kiszámíthatóságon alapuló erős és konstruktív partnerség szolgálja leginkább biztonságunkat. Eltökéltek vagyunk, hogy fokozzuk a politikai konzultációkat és a gyakorlati együttműködést Oroszországgal a közös érdekek terén, beleértve a rakétavédelmet, a terrorizmus elleni, a kábítószer elleni és a kalózkodás elleni tevékenységet, valamint a szélesebb körű nemzetközi biztonság elősegítését.”⁹⁴

2011. áprilisában ismét sor került egy külügyminiszteri találkozóra, ezúttal a helyszín Berlin volt. Itt sikerült megegyezni az afganisztáni NATO műveletekben való nagyobb orosz részvételről, valamint történt némi előrelépés is az európai rakétavédelmi rendszer kérdéséről is, de ennek a problémának a végső megoldását későbbre halasztották.⁹⁵

⁹⁴ Biztonságpolitikai Szakkollégium Egyesülete: Aktív szerepvállalás, modern védelem. Az Észak-atlanti Szerződés Szervezetének Stratégiai Koncepciója Tagállamainak Védelméről és Biztonságáról http://www.biztonsagpolitika.hu/documents/1291766875_NATO_Strat_Koncepcio_2010_hun_BSZK.pdf

Letöltés: 2011. október 20.

⁹⁵ In Berlin, NATO Allies and Partners show unity and resolve on all fronts http://www.nato.int/cps/en/SID-75CBAFF6-F3BFBBF1/natolive/news_72775.htm?
Letöltés: 2011. október 20.

5. Együttműködés a gyakorlatban

A hidegháború végén korántsem volt ilyen egyértelmű – mint napjainkban –, hogy az egykori ellenségek inkább partneri kapcsolatok kialakítására törekednek majd. A NATO és Oroszország esetében viszont ez történt és történik jelenleg is. Ehhez természetesen mindkét fél részéről óriási áldozatvállalásokra volt szükség mind politikai, mind gazdasági, mind katonai értelemben, de szerencsére egy cél vezérelte a feleket: a nemzetközi béke és biztonság garantálása. A mai napig tapasztalható ellenségeskedés a viszonyukban, de a kisebb-nagyobb hullámvölgyek ellenére számos területen kifejezetten hatékony és jól működő együttműködést sikerült kialakítaniuk.⁹⁶ Ezek közül szeretnék kiemelni néhányat:

- A felek megegyeztek abban, hogy a nemzetközi közösségre veszélyt jelentő biztonságpolitikát érintő kérdésekről folyamatos egyeztetéseket folytatnak.
- A nemzetközi terrorizmus feltartóztatásáért és megelőzéséért folytatott küzdelem során lehetővé teszik egymás számára a kölcsönös információt és tapasztalatcserét, a tudományos és technológiai együttműködést, a tömegpusztító fegyverek növekedésének visszaszorítását. Ezen célok alapját a NRC (NATO-Russia Council) Terrorizmus Ellenes Akcióterv képezi.⁹⁷
- A felek megerősítették, hogy továbbra is együttműködnek a kábítószer-kereskedelem visszaszorítása érdekében.
- 2010-ben a lisszaboni NATO-csúcson döntöttek az NRC Helicopter Maintenance Trust Fund megalapításáról, melynek elsődleges feladata, hogy az afgán helikopterállomány megfelelő felszerelését biztosítsa. Emellett Oroszország kijelentette, hogy az eddiginél nagyobb mértékben is kész támogatni a NATO afganisztáni misszióját, még pedig oly módon, hogy

⁹⁶ Steingart Gabriella: *NATO-Oroszország kapcsolatok*. 2011. június 4.
<http://www.biztonsagpolitika.hu/?id=16&aid=1034&title=nato-oroszorszag-kapcsolatok>
Letöltés: 2011. október 20.

⁹⁷ NATO-Russia Council Action Plan on Terrorism
http://www.nato.int/cps/en/SID-0C136E3E-DA368431/natolive/official_texts_72737.htm?
Letöltés: 2011. október 20.

lehetővé teszi az utánpótlás biztosítását az orosz szárazföldön és légtéren keresztül.⁹⁸

A lisszaboni NATO csúcstalálkozónak azonban egy másik területen sokkal nagyobb előrelépést sikerült elérnie, ugyanis a felek aláírtak egy formális megegyezést arra vonatkozóan, hogy egyeztetik álláspontjaikat az európai rakétavédelmi rendszerrel kapcsolatos elképzeléseikről. Dmitrij Medvegyev orosz elnök arra kérte a NATO képviselőit, hogy határozzák meg, milyen szerepet szánnak Oroszországnak az európai rakétavédelmi rendszer kiépítésében. Kijelentette továbbá, hogy „*Moszkva akár a NATO-val, akár a NATO nélkül, de megoldást talál a problémára*”.⁹⁹

Berlinben – a külügyminiszteri találkozón – nem sikerült előrelépni az ügyben, mivel az Egyesült Államok egy olyan rakétavédelmi rendszer kiépítését szorgalmazza, mely két részből áll, de ez teljeséggel elfogadhatatlan Oroszország számára, aki egy közös rakétavédelmi rendszer létrehozását szeretné.¹⁰⁰

A megrekedni látszó kapcsolatok kimozdítója ezúttal Medvegyev volt, aki levelet címzett a NATO-Oroszország Tanácshoz május 15-ei keltezéssel, melyben kifejtette, hogy az Orosz Föderáció elkötelezett támogatója az európai rakétavédelmi rendszer kiépítésének a nemzetközi béke és biztonság garantálása érdekében, ugyanakkor álláspontja szerint ez csak akkor vezethet eredményre, ha Oroszországot a NATO egyenrangú félként kezeli a projekt kivitelezésében.¹⁰¹

Oroszország volt szintén a kezdeményező fél, aki ez év tavaszán azzal a javaslattal állt elő, hogy a felek ismét folytassanak tárgyalásokat az Európában lévő hagyományos fegyveres erők telepítéséről. Az orosz külügyminiszter hangsúlyozta, hogy ezen a téren már régóta nincsen előrelépés, ugyanakkor Oroszország és a NATO is érdekelt lenne a kérdés mielőbbi rendezésében és a kapcsolatok kiszélesítésében.

⁹⁸ NATO Allies and Russia put their trust in Afghan Air Force
http://www.nato.int/cps/en/SID-E91A4912-0243665D/natolive/news_72872.htm?selectedLocale=en
Letöltés: 2011. október 20.

⁹⁹ РФ готова участвовать в создании ПРО НАТО только на паритетных началах
http://ria.ru/defense_safety/20110129/327743865.html
Letöltés: 2011. október 21.

¹⁰⁰ Steingart Gabriella: *NATO-Oroszország kapcsolatok*. 2011. június 4.
<http://www.biztonsagpolitika.hu/?id=16&aid=1034&title=nato-oroszorszag-kapcsolatok>
Letöltés: 2011. október 21.

¹⁰¹ No Europe missile shield without Russia – Medvedev
<http://english.ruvr.ru/2011/05/15/50319814.html>
Letöltés: 2011. október 21.

A felek közötti katonai együttműködés egyre több területet ölel fel, melynek célja, hogy növelje a két fél egymás iránti bizalmát, garantálja a nemzetközi békét és biztonságot, biztosítsa az átláthatóságot. Ennek következtében egyre hatékonyabb az együttműködésük a terrorizmus elleni küzdelemben, a kábítószer-kereskedelem és a kalózkodás visszaszorítása területén. 2006-ban indították el a közös Légtér-ellenőrzési Együttműködést, melynek keretében légtérforgalmi adatok cseréjére kerül sor. Oroszország ezenkívül csatlakozott a NATO Operation Active Endeavour projektjéhez is, mely a Földközi-tengeri terrorizmusnak kíván gátat szabni. A polgári válságkezelés a NATO-orosz kapcsolatok egyik sarokpontja volt 1996 óta és ennek keretében hatékony együttműködést tudnak végrehajtani egy természeti katasztrófa által sújtott terület újjáépítésében.¹⁰²

2010-ben a már említett Lisszaboni NATO csúcson fogadták el a Joint Review of the Common Challenges for the 21st Century dokumentumot, mely az alábbi területeken fűzte szorosabbra a két fél viszonyát: kábítószer-kereskedelem elleni közös akciók, terrorizmus megakadályozása érdekében tett erőfeszítések, a kalózkodás és a szélsőséges mozgalmak felszámolása érdekében meghozott döntések és a tömegpusztító fegyverek növekedésének meggátolására irányuló közös erőfeszítés.¹⁰³

¹⁰² Steingart Gabriella: *NATO-Oroszország kapcsolatok*. 2011. június 4.
<http://www.biztonsagpolitika.hu/?id=16&aid=1034&title=nato-oroszorszag-kapcsolatok>
Letöltés: 2011. október 21.

¹⁰³ Csiki Tamás - Pocsarovszky Ráchel: *A NATO lisszaboni csúcstalálkozójának eredményei*. 2010. november 23.
<http://www.biztonsagpolitika.hu/index.php?id=16&aid=958>
Letöltés: 2011. október 21.

6. Összegzés

Az 1990-es évek nagy változásokat idézett elő a nemzetközi politikai rendszerben. Számos kelet- és közép-európai ország visszanyerte függetlenségét, a Szovjetunió felbomlott és romjain létrejött a mai Oroszország. A Varsói Szerződés megszűnése kétségessé tette az Amerikai Egyesült Államok jelenlétét az európai kontinensen, valamint a NATO, mint katonai szövetség létezését, mely eredetileg a szovjet fenyegetettség veszélye miatt jött létre, ám a veszély a 20. század végén megszűnt.

A 21. század és az új kihívások azonban hamar bebizonyították (2001 9/11), hogy igenis szükség van a NATO-ra, mint katonai szervezetre. Paradox módon a terrorizmus kihívásaira válaszolva a hajdani ellenfelek szövetségkötésre és együttműködésre kényszerültek, annak érdekében, hogy az egyre nagyobb méreteket öltő nemzetközi terrorizmust meg tudják akadályozni és garantálni tudják állampolgáraik védelmét.

A terrorizmus veszélye mind a NATO-t, mind pedig Oroszországot aggasztja, ez alapján jött létre a két fél között egyfajta érdek- és értékszövetség, mely az évek során különböző egyezmények és szerződések megkötéséhez vezetett. Az 1997-ben aláírt NATO-Oroszország Alapokmány minden kétséget kizáróan mérföldkőnek tekinthető a két fél kapcsolatában, különösen ha figyelembe vesszük a közös múlt történéseit. A hidegháborús korszak megszűntével új kihívásokkal kell ott szembe nézniük, melyek közül a legfontosabb kihívás a terrorizmus növekedése, de meg kell említeni a kalózkodást, a kábítószer-kereskedelmet, a nukleáris fegyverek elterjedését. Ezek nagymértékben befolyásolják a világ biztonságát, ezért megelőzésük érdekében komoly erőfeszítéseket kell tenni. Ennek az együttműködésnek a szükségességét mindkét fél felismerte és elismerte és ezeken a területeken hajlandóak is az együttműködésre.

A 1990-es években lezajlott rendszerváltásokat követő két évtizedben a NATO-Oroszország kapcsolatokat hol a közeledés, hol pedig az eltávolodás jellemezte. A két fél számos kérdésben eltérő álláspontot képviselt. Így például Oroszország nem vette jó néven a volt szovjet tagállamok (elsősorban a Cseh Köztársaság, Magyarország és Lengyelország) NATO tagságát, azonban Moszkvának tudomásul kellett vennie, hogy nem avatkozhat be többé egykori szövetségesei bel- és külpolitikájába, ugyanakkor a NATO-nak is figyelemmel kell lennie arra, hogy kit hív és kit enged be tagjai közé.

(Grúzia és Ukrajna NATO tagságát Oroszország fenyegetőnek ítélné meg saját biztonságára.)

Annak érdekében, hogy a tömegpusztító- és a nukleáris fegyverek további terjedését hatékonyabban lehessen megakadályozni ugyancsak szükség van egy közös rakétavédelemi együttműködésre az európai kontinens biztonsága érdekében, melyből Oroszország nem hagyható ki. Az azonban nyilvánvalóvá vált, hogy a korábbi amerikai elnök G. W. Bush által szorgalmazott európai országokba történő ballisztikus rakétatelepítések Oroszország számára teljességgel elfogadhatatlanok. A megoldást inkább az európai kontinens és Oroszország rakétavédelmi rendszerének összehangolásában kellene keresni, vagy további alternatívák kidolgozására lenne szükség.

Oroszország hajlandóságot mutatott az Afganisztánnal szembeni támadáskor a NATO-val történő együttműködésre, többek között azzal, hogy tranzitlehetőséget biztosított földjén és légtérén keresztül az Egyesült Államoknak, Németországnak és Franciaországnak. Mára azonban az válik egyre fontosabbá, hogy Oroszország is kivegye a részét abból a nemzetközi együttműködésből, amely Afganisztán stabilizálására irányul. Ez Moszkvának is érdeke, mivel így nagyobb esélye van országának biztonságának garantálására egy esetleges terrorista támadásnál.

Miután elérkeztünk napjainkig a kétoldalú kapcsolatok alakulásának bemutatásával, világos képet kaphattunk mindazon tényekről, világpolitikai eseményekről, melyek meghatározó szerepet játszottak a NATO-Oroszország kapcsolatok alakulásában. Azt gondolom rendkívül hosszú utat kellett megtennie mindkét félnek, mire némi bizalommal tudnak viseltetni egymás iránt.

A hidegháborút követően a nemzetközi közösségnek nagy „szerencséje” volt abban a tekintetben, hogy az egykori ellenségek a konfrontáció helyett a kooperáció mellett tették le a garast. Oroszország számos kérdésben hajthatatlan volt – a Szervezet keleti irányú bővítése, NATO-erőket ne telepítsenek közvetlen szomszédságába és ne növeljék a nukleáris fegyverek számát az európai kontinensen –, ugyanakkor a NATO ezen irányú törekvéseit pedig tekinthetjük a „nagy medve” provokálásának is, mivel nem vette figyelembe és nem is respektálta Moszkva aggódalmát.

Ugyanakkor a nemzetközi közösség egészét érő állandó kihívások elvezettek oda, hogy a NATO és Oroszország már nem az ellenséget látják egymásban, sokkal inkább a

partnert, akinek a véleményét nem lehet figyelmen kívül hagyni egy-egy kérdés rendezése kapcsán.

Annak érdekében azonban, hogy eljussunk a kapcsolatok jelenlegi szintjére mindkét félnek komoly „áldozatokat” kellett hoznia. Az Oroszország részéről meghirdetett 2008-as új Külpolitikai Koncepció gyakorlati alkalmazása sikeresnek mondható, hiszen a szemléletbeli váltásnak köszönhetően közelebb került egymáshoz Kelet és Nyugat.

Jelenleg nincsenek arra utaló jelek, hogy újabb külpolitikai változásokat eszközölne Moszkva, de nagyon nehéz messzemenő terveket vázolni, hiszen a nemzetközi közösségeket naponta érik/érhetik olyan ingerek, melyek könnyen 180 fokos szemléletbeli fordulatot is eredményezhetnek. A dolgozatban a NATO és Oroszország kapcsolatára koncentráltam elsősorban, de a két fél kapcsolatát nem csak kettejük viszonyrendszere határozza meg, hanem az orosz külpolitikát érő egyéb hatások is. Ennek függvényében meg kell említenünk például Japánt vagy Észak-Koreát. Ezek is alakítják és hatással vannak Moszkva külpolitikájára, csak a Nyugattal való kapcsolattartásban nem játszanak olyan fontos szerepet, ugyanakkor bármikor képesek befolyásolni/megváltoztatni az orosz külpolitika irányát.

Fontos tényezőnek tartom a kapcsolatok jövőbeni alakulása szempontjából a 2012-ben esedékes oroszországi elnökválasztást is. A legutóbbi hírek arról szólnak, hogy Dmitrij Medvegyev és Vlagyimir Putyin „helyet cserélnek”. A két személy eltérő mentalitásából adódóan elképzelhetőnek tartom, hogy némi változás mégis csak lesz az orosz külpolitikában, hiszen Medvegyev megjelenésében és retorikájában is sokkal európaibb politikusnak számít, mint Putyin. De hogy mit hoz a 2012 tavaszán esedékes oroszországi elnökválasztás, az még továbbra is a jövő titka...

A NATO-Oroszország partnerség a jövőben is minden bizonnyal hullámvölgyekkel tarkított lesz. A kapcsolatok alakulása a két fél egymás iránti megértésén, az érdek- és értékegyeztetések sikerességén múlik, továbbá a kompromisszumos megoldások keresése iránti hajlandóságukon. Annyi azonban biztos, hogy a NATO-nak borsos árat kell fizetnie, annak érdekében, hogy Moszkvától bárminemű megegyezést kiharcoljon. Ugyanakkor az is tény, hogy a két fél együttműködésére szükség van, mert csak együtt képesek szembeszállni és megbírkózni a 21. században jelentkező kihívásokkal.

7. Irodalomjegyzék

Monográfiák:

- Ronald D. Asmus: A NATO kapunyitása. Az új korszak és a szervezet átalakítása. Budapest, Zrínyi Kiadó, 2003.
- Valki László (szerk.): A NATO – történet – szervezet –stratégia – bővítés. Budapest, Corvina Kiadó, 1999.

Tanulmányok, cikkek:

- *A NATO válasza a terrorizmusra.* Dagmar de Mora-Figueroa megvizsgálja, hogyan válaszolt a NATO a terrorista fenyegetésre az Egyesült Államok elleni szeptember 11-i terrortámadások óta.
<http://www.nato.int/docu/review/2005/issue3/hungarian/art1.html>
- *Afghanistan: International Security Assistance Force (ISAF)*
<http://www.isaf.nato.int/>
- Andrew Monaghan: *Russia will propose a new foreign policy concept to NATO*
<http://www.isn.ethz.ch/isn/Digital-Library/Publications/Detail/?ots591=0c54e3b3-1e9c-be1e-2c24-a6a8c7060233&lng=en&id=122022>
- Bába Iván: *A putyini Oroszország bel-, és gazdaságpolitikájának kialakulása és főbb elemei.* In: Külügyi Szemle, 2009. nyár
- Bagi József: *Az Oroszország biztonságpolitikáját meghatározó tényezők.* In: Európai Tükör. 14. évfolyam 10. szám, 2009. október
- *Beérő partnerség:* Szergej Ivanov Moszkva szemszögéből elemzi a NATO-orosz kapcsolatok fejlődését a NATO-Oroszország Tanács létrehozása óta.
<http://www.nato.int/docu/review/2005/issue4/hungarian/special.html>

- Berzsényi Dániel – Csiki Tamás: *GLOBSEC 2011 - Globális kül- és biztonságpolitikai fórum Pozsonyban*. 2011. március 7.

http://www.biztonsagpolitika.hu/index.php?id=16&aid=993&title=GLOBSEC_2011_-_Glob%C3%A1lis_k%C3%BCl-_%C3%A9s_biztons%C3%A1gpolitikai_f%C3%B3rum_Pozsonyban
- В.Л.МЫКАТОВ: *О внешней политике президента В.В.Путина*. 2007. július 5.

<http://www.russtudies.hu/Aindex.php?menu=67&lang=h>
- Craig Whitlock: *'Reset' Sought on Relations With Russia, Biden Says*

<http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2009/02/07/AR2009020700756.html>
- Csiki Tamás, Pocsarovszky Ráchel: *A NATO lisszaboni csúcstalálkozójának eredményei*

http://www.biztonsagpolitika.hu/?id=16&aid=958&title=A_NATO_lisszaboni_cs%C3%BAcstal%C3%A1lkoz%C3%B3j%C3%A1nak_eredm%C3%A9nyei
- Csiki Tamás, Tófalvi Fruzsina: *Az Észak-atlanti Szerződés Szervezete 2009-ben – Évértékelés III/I*.

http://www.biztonsagpolitika.hu/?id=16&aid=851&title=Az_%C3%89szak-atlanti_Szerz%C5%91d%C3%A9s_Szervezete_2009-ben_-__%C3%89v%C3%A9rt%C3%A9kel%C3%A9s_III/I
- Csiki Tamás, Varga Gergely: *A lisszaboni NATO- és EU-USA csúcstalálkozó agendája és várható eredményei*

http://193.224.76.4/download/svki/Elemzesek/2010/SVKI_Elemzesek_2010_17.pdf
- Day-by-day: *Georgia-Russia crisis*

<http://news.bbc.co.uk/2/hi/7551576.stm>
- Deák András György, Hoffmann Tamás, Rácz András, Romsics Gergely: *A grúz-orosz válság értékelése*

In.: Magyar Külügyi Intézet, MKI-Tanulmányok, T-2008/23.

- Deák János – Szternák György: *Az orosz geopolitikai gondolkodás megváltozásának tükröződése az új katonai doktrína tervezetében*

<http://www.zmne.hu/dokisk/hadtud/oroszo.pdf>
- Dimitrij Trenyin: *A NATO és Oroszország: kijózanító gondolatok és gyakorlati javaslatok*

<http://www.nato.int/docu/review/2007/issue2/hungarian/art1.html>
- Drábik János: *Nagyhatalmi kötélhúzás a Kaukázusban. Léptek a játékosok az eurázsiai sakktáblán.*

<http://mek.niif.hu/06800/06897/html/1206.htm>
- Fiziker Róbert – Kocsis András: *Világjelenségek és –problémák a 21. század elején.* In.: Németh István (szerk.): *20. századi egyetemes történet, II. Európán kívüli országok.* Osiris Kiadó, Budapest, 2006.
- Goldstein Avery: *Rising to the Challenge: China's Grand Strategy and International Security.* Stanford University Press, 2007/1.

chinaperspectives.revues.org/pdf/1493
- Gyarmati István: *A medve újraélesíti körmeit: cirkusz vagy valóság?*

In: *Külügyi Szemle.* 2009 nyár.
- *In Berlin, NATO Allies and Partners show unity and resolve on all fronts*

http://www.nato.int/cps/en/SID-75CBAFF6-F3BFBBF1/natolive/news_72775.htm?
- Jim Nichol: *Russia's March 2008 Presidential Election: Outcome and Implications*

CRS Report for Congress. Specialist in Russian and Eurasian Affairs Foreign Affairs, Defense, and Trade Division. 13. March 2008., 1-4. p.

<http://fpc.state.gov/documents/organization/103693.pdf>
- Kélin Andrej: *NATO-Oroszország együttműködés a terrorizmus ellen*

<http://www.nato.int/docu/review/2005/issue3/hungarian/art2.html>

- Magyar Köztársaság Külügyminisztériuma: *A NATO és Oroszország kapcsolata – Stratégiai partnerség*

http://www.mfa.gov.hu/kum/hu/bal/Kulpolitikank/Biztonsagpolitika/NATO_tevékenységek/nato_orosz_strat.htm
- *Medvegyev határozottságot kér.*

<http://www.nol.hu/archivum/archiv-499139>
- *MTI: Obama titkos levele Moszkvának.* 2009. március 3.

http://hvg.hu/vilag/20090303_obama_levele_moszkva
- *NATO Allies and Russia put their trust in Afghan Air Force*

http://www.nato.int/cps/en/SID-E91A4912-0243665D/natolive/news_72872.htm?selectedLocale=en
- *NATO-Russia Council Action Plan on Terrorism*

http://www.nato.int/cps/en/SID-0C136E3E-DA368431/natolive/official_texts_72737.htm?
- Németh József – Hajzer Tamás: *Az orosz-grúz háború néhány jellemző vonása*

http://www.biztonsagpolitika.hu/?id=16&aid=709&title=Az_orosz-gr%C3%BAz_h%C3%A1bor%C3%BA_n%C3%A9h%C3%A9ny_jellemz%C5%91_von%C3%A1sa
- *No. 5. (98/02/27) 2. NATO információs központ nyílt Moszkvában*

<http://www.parlament.hu/nato/98news5.htm>
- *No Europe missile shield without Russia – Medvedev*

<http://english.ruvr.ru/2011/05/15/50319814.html>
- *Obama's inaugural speech*

http://articles.cnn.com/2009-01-20/politics/obama.politics_1_nation-generation-president-bush?_s=PM:POLITICS
- *Oroszországban hinni kell?*

<http://www.gondola.hu/cikkek/54480>

- Paul Fritch: *A NATO-Oroszország partnerség: több, mint ami szabad szemmel látható*

<http://www.nato.int/docu/review/2007/issue2/hungarian/analysis1.html>
- Póti László: *Új minőség az orosz politikában*

ZMNE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont Elemzések – 2006/4.
- *Пойдет ли министр Григор Вацадзе в Москву пешком*

<http://www.newcaucasus.com/index.php?newsid=1512>
- Rácz András: *Az Orosz Föderáció új katonai doktrínája*. In: Nemzet és biztonság, 2010. március
- *Russia, NATO form working group on missile defence - Rogozin*

<http://en.rian.ru/russia/20091205/157103832.html>
- *РФ готова участвовать в создании ПРО НАТО только на паритетных началах*

http://ria.ru/defense_safety/20110129/327743865.html
- Steingart Gabriella: *NATO-Oroszország kapcsolatok*. 2011. június 4.

<http://www.biztonsagpolitika.hu/?id=16&aid=1034&title=nato-oroszország-kapcsolatok>
- Sz. Bíró Zoltán – Deák András György: *Oroszországi választások – Putyin után?*

In: Magyar Külügyi Intézet. MKI-Tanulmányok T-2008/13. 2008.
- Sz. Bíró Zoltán: *Oroszország visszatérése: kockázatok és lehetőségek*. In: Külügyi Szemle, 2009. nyár
- Tálás Péter: *A grúz-orosz háború geopolitikai értelmezése*

In: Európai Tükör. 13. évfolyam 10. szám, 2008. október
- Tálás Péter: *A grúz-orosz háború geopolitikai értelmezése*

ZMNE Stratégiai Védelmi Kutatóintézet Elemzések – 2008/8

http://193.224.76.4/download/svki/Elemzesek/2008/SVKI_Elemzesek_2008_8.pdf

- Terényi János: *Előszó helyett. Reflexiók Oroszország megítéléséről és a magyar- orosz viszonyról.* In: Külügyi Szemle. 2009. nyár
- *The White House president Barack Obama. The administration.*
<http://www.whitehouse.gov/administration>
- USA: *új hangnem az EU és Oroszország felé*
<http://www.euractiv.hu/kulpolitika/hirek/usa-uj-hangnem-az-eu-es-oroszorszag-fele-001417>
- Varga Gergely: *Az ukrán és a grúz NATO-tagság kérdése és a magyar érdekek*
ZMNE Stratégiai Védelmi Kutatóintézet Elemzések - 2008/10
http://193.224.76.4/download/svki/Elemzesek/2008/SVKI_Elemzesek_2008_10.pdf
- Wagner Péter: *A NATO jövője a lisszaboni csúcs után és a NATO-Oroszország kapcsolatok.* In.: Magyar Külügyi Intézet. MKI-tanulmányok. T-2010/27
- Weiner Csaba: *A világgazdasági válság hatása Oroszországra – az orosz válságkezelő intézkedések.* In: Weiner Csaba (szerk): *Válság Oroszországban és Ukrajnában: eltérő válságkezelési lehetőségek. A globális válság: hatások, gazdaságpolitikai válaszok és kilátások.* 7. kötet. MTA Világgazdasági Kutatóintézet, Budapest, 2009.
<http://www.vki.hu/kot/ecostat/07-Weiner-Csaba.pdf>
- Weiner Csaba: *Oroszország fejlődésének néhány tendenciája.* MTA Világgazdasági Kutatóintézet, Kihívások, 197. szám, 2010. szeptember
<http://www.vki.hu/kh/kh-197.pdf>
- Weiner Csaba – Ludvig Zsuzsa: *Oroszország – erősödő gazdasági középhatalom vagy hollandkór az olajmezőkön?* In: Novák Tamás – Szemlér Tamás (szerk.): *Európa peremén: új tagok és szomszédok.* MTA Világgazdasági Kutatóintézet, Kelet-Európa Tanulmányok, 2007. I. szám
- Zbigniew Brzezinski: *Putin's Choice*
The Washington Quarterly, Spring 2008.
http://www.twq.com/08spring/docs/08spring_brzezinski.pdf

- Zombori Dóra: *Az orosz külgazdasági kapcsolatok eltolódása a gazdasági válság hatására*

http://biztpol.corvinusembassy.com/?module=hatteranyagok&module_id=2&page=0&type=all&reszletek=45

Dokumentumok:

- *Az Észak-atlanti Szerződés.*

Valki László (szerk.): A NATO – történet – szervezet –stratégia – bővítés. Corvina Kiadó, 1999.

- *Концепция внешней политики Российской Федерации. Утверждена Президентом Российской Федерации Д.А.Медведевым 12 июля 2008 г. - A 2008-as Külpolitikai Konceptió*

<http://www.mid.ru/ns-osndoc.nsf/0e9272befa34209743256c630042d1aa/d48737161a0bc944c32574870048d8f7?OpenDocument>

- *СТРАТЕГИЯ национальной безопасности Российской Федерации до 2020 года - A 2009-es Nemzetbiztonsági Stratégia*

<http://www.scrf.gov.ru/documents/99.html>

- *Военная доктрина Российской Федерации - A 2010-es Katonai Doktrína*

http://news.kremlin.ru/ref_notes/461

- Biztonságpolitikai Szakkollégium Egyesülete: *Aktív szerepvállalás, modern védelem. Az Észak-atlanti Szerződés Szervezetének Stratégiai Konceptiója Tagállamainak Védelméről és Biztonságáról*

http://www.biztonsagpolitika.hu/documents/1291766875_NATO_Strat_Konceptio_2010_hun_BSZK.pdf